SAYI : 606
29 OCAK 1966
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

DEMİRELİN SIRTINDAKİ ATEŞTEN GÖMLEK

NUR
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ,
TASARRUFLARINIZLA
MÜMKÜNDÜR
T.C. ZİRAAT BANKASI

Cilt : XXXV Yıl : 12 Sayı : 606

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ

Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH

26.1.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA -TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bu sütunlarda zaman zaman yazmışımdır: AKİS, olayları değerlendiren bir dergidir. Olaylar geliştikçe AKİS daha çok aranılan, üzerinde konuşulan bir dergi olmaya başlar.

Geçen haftaki AKİS, pek çok çevrede konuşuldu. Bu çevrelerden bazılarında AKİS'ten dişler gıcırdatılarak söz edildi, bazılarında ise AKİS, takdirle anıldı. Her iki çevrede de bol bol konuşulmak bizi memnun etmektedir.

Bu hafta size yine dopdolu bir dergi sunmaktayız. AKİS kurmay heyeti, AP İktidarının sağladığı malzemeyi gerektiği şekilde değerlendirmekte ve sizlere en ilginç taraftarıyla vermektedir. Üstelik, sâdık AKİS okuyucuları da bizim gözümüzden kaçan önemli olayları bize ulaştırmakla önemli bir yardımda bulunmaktadırlar. AKİS objektifi her zaman okuyucularının emrinde olacaktır. Gün ışığına çıkarılmasında büyük faydalar bulunan nice gizli gerçekleri biz, bu vefalı okuyucularımız sayesinde kamuoyuna duyurmuşuzdur. Bu, eski devirler de olduğu gibi, bugün de böyledir.

Siz bu satırları okurken, AKİS idarehanesinde hummalı bir faaliyet hüküm sürmektedir. "İsmet Paşayla 10 Yıl" adlı eser, nefis ikinci baskısıyla elimizde bulunmaktadır. Elimizdeki taleplere göre bunları sevke başlıyoruz. "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın ikinci baskısı, İsmet Paşanın bir önsözüyle sunulmaktadır. Eser hakkında İsmet Paşa bakınız ne diyor:

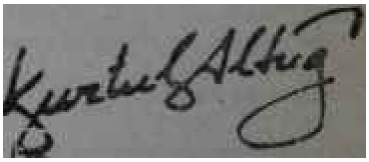
"Metin Toker milli tarihimizden önemli bir devri anlatıyor. Metin Toker bu devrin olayları içinde, onların yakınında yaşamıştır. Bu devir, Demokrasi Devriminin hikâyesidir. Cumhuriyet tarihimizde tam bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyetin, batı medeniyetinin temelini yapan ilkeler üzerine kurulması köklü bir devrimdir. Demokrasi bu yeni yapının milletçe ne kadar benimsendiğinin ve benimseneceğinin denemesi olmuştur.

Geçirdiğimiz çileler daha hafif olabilirdi. Bu haliyle de Cumhuriyet evlâtları için Demokrasi Devrimi esaslı bir kazanç ve önemli bir başarıdır. Bundan sonra daha iyi ve daha verimli günler göreceğiz.

Bunun tılsımını gelecek iktidarlar, bu kitapta anlatılan hikâyelerde bulacaklardır."

İsmet İnönünün kitap hakkında söylediklerine ekleyecek bir şey bulamadığımdan, başka bir haberi okuyucularımıza ulaştırıyorum. Geçen hafta son bulan "Varlıklı Milletler — Yoksul Milletler" ilâvemizi küçük bir kitap haline getirmeğe karar vermiş bulunuyoruz. Ancak, bu kitap piyasada satılmayacak, sadece AKİS abonelerine armağan olarak gönderilecektir.

Saygılarımızla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXV Sayı: 606 29 Ocak 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Başbakan mı, hafız mı?

Bu hafta bir vesile, AP Genel Başkanı Süleyman Demirelin, iki aylık bir Başbakanlık devresinden sonra Türkiyede kendisine dayanak olarak artık sadece "elli bin cami ve mescid"i gördüğünü ortaya koydu. Bu, politika geçmişi oniki aylık dahi olsa, bir siyaset adamı için hazin bir bilançodur. Zira bir fiyaskoyu, bir tam iflâsı göstermektedir. En karamsar tahminciler bile Demirelin kaptanlığındaki AP takasının karaya bu kadar çabuk oturacağını hesaplamamaktaydılar.

Süleyman Demirel otomobilde
Yangına karşı: "Ya Hafız!.."

Vesile, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti tarafından yaratıldı. Dinî bayramlarda, kanun gereğince gündelik gazeteler yayınlanmaz. Bunların yerine gazeteci cemiyetleri birer gazete çıkarırlar. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, hazırladığı Bayram Gazetesi için Başbakan Demirel ile Muhalefet Lideri İnönüden yazı istedi. İkisi de talebi müsbet karşıladılar. Gazete ilk önce Süleyman Demirelin yazısını yayınladı ve bunu okuyanlar şaşırıp kaldılar. Süleyman Demirel bir rahatsızlık mı geçiriyordu? Süleyman Demirel kendisini cezbeye mi kaptırmıştı?

Cumhuriyet Hükümetinin Başbakanı yazısına şöyle başlıyordu:

-Büyük Milletimiz mübarek Ramazan Bayramını idrak ediyor.

"Küsler barışır"

"Dargınlıkları bir tarafa bırakacağız."

"Kırgınlıklarınızı unutunuz."

"Kimsesizleri, fakirleri sevindiriniz."

"Yoksullara yardım ediniz."

"Ana ve babalarınızın gönlünü alınız."

"Komşularınızla beraber oturunuz, yiyiniz, İçiniz."

"Kimsenin hakkını yemeyin."

"Daha çok çalışın."

"Şerre ve fesata âlet olmayın."

"Müfsit ve münkir olmaktan kaçınınız."

Bunlar güzel yurdumuzun dört köşesinde elli bine yakın cami ve mescitte Bayram namazından önce vaizlerin, vatandaşlarımıza nasihatlarından bazılarıdır.

"Allah devletimize ve milletimize zeval vermesin."

"Allah şanlı ordularımızı karada, denizde ve havada daima muzaffer eylesin."

"Allah milletimizi ve memleketimizi husumetlerden korusun."

"Allah rahmeti ve bereketi ülkemizden esirgemesin."

"Allah millet uğruna ve Hak yolunda olanlara yardımcı olsun."

"Allah hepimizin kusurunu affetsin."

Bunlar da yine elli bine yakın cami ve mescitte vatandaşlarımızın semalara yükselen dualarıdır.

Mübarek ramazanda bir ay hemen hemen her gün bu dualar ruhları yıkamış, vatandaşlarımız tazelenmiş îmanları ve kazandıkları yeni güçle dostluk, sevgi ve kardeşlik havası içinde yeniden işlerine koyulmuşlardır. Çeşitli dert ve meseleleri olan memleketimizde milletimizin en büyük hasletlerinden biri olan "Barışçılık ve dostluk" anlayışının cemiyetimizin en küçük topluluğuna inmiş ve yurdumuzun en ücra köşesine kadar yayılmış olmasını çok büyük bir kuvvet addetmekteyim.

Lâik Türkiye Cumhuriyetinin Başbakanı, devam ediyordu:

Milleti tanımıyanlar, millete hürmeti bilmiyenler, ne derlerse desinler, ne kadar karanlık ve bedbin tablolar çizerlerse çizsinler, vakıa şudur ki, büyük Türk milleti hürriye-

Derviş Vahdeti gibi...

Metin TOKER

Müslüman türk milletinin dini duygularını, maneviyatını ve mukaddesatını diline pelesenk edenlerin hiç biri bunu, şimdiye kadar, bir art niyet, gizli maksat taşımaksızın yapmamıştır. Niçin yapsın? Gerçek, sadece Türkiye için varit değildir. Nerede dinî duygular, maneviyat ve mukaddesat dile pelesenk edilmişse orada bu yola sapanlar ya bir hedefi kollamışlardır, ya da iflâsın eşiğine geldiklerini hissettiklerinden son çare olarak böylesine tehlikeli silâha sarılmışlardır. Bazen hacı, hoca, papaz takımı ellerinden kudretlerini alacak olan yenileşme gayretlerine bu silâhla karşı çıkmışlardır. Bazen de iktidar sahipleri, koyu bir irticaın baskısından ve zulmünden kendi iktidarlarının devamı için medet ummuşlardır. Bu iki sebebin dışında dinî duyguların, maneviyatın, mukaddesatın camilerden, mescitlerden, kiliselerden çıkarılıp politika sahasında at gibi oynatılmasının izahı hiç bir yerde görülmemiştir: Gerçi bu sebepler maksatlar, niyetler uzun vadede hep hüsrana uğramış, insanlık âleminin yenileşme kervanını durdurmaya güç yetmemiştir ama çok yerde toplumlar bir kan ve gözyaşı bedeli ödemeye mecbur kalmışlardır.

Türk toplumunun her dönüm noktasında din maneviyat ve mukaddesat istismarcıları bir çıkış yapmışlardır. Bunlar bazen iktidarda olmuşlardır bazen iktidara karşı gelmişlerdir. Mantıken, iktidarın teşvik ettiği irtica hareketleri ötekilerden kuvvetli ve tehlikelidir. Bizde de bunlar daha cüretli, daha saldırgan olmuşlardır. Fakat türk toplumunda yenileşme hareketlerinin öncülüğünü hep Ordu yaptığı için iktidarların bu silâhlı âleti irtica baş kaldırdığı zaman bunu tutan iktidarların yanında değil, karşısında yer almıştır. Bundan dolayıdır ki türk toplumundaki her irtica hareketinde, bu hareketin teşvikçileri, ister Sultan Vahdettin gibi tahtta olsunlar, ister Derviş Vahdeti gibi sokakta bulunsunlar, kudurttukları sürülere hedef diye subayları ve aydınları göstermişler dir. Bunlar ümitlerini hep, askerin subayına itaat etmeyeceği inancına bağlamışlardır ve subayı askerine kırdırtacaklarını hayal etmişlerdir. Dürrüzadenin fetvalarının esası budur, Derviş Vahdetinin teşvikleri bunadır. Kubilây Hadisesinde yobazlar üniformalı baş kesmişlerdir ve çok daha sonraların talihsiz plânlarında milis kuvvetleri teşkil etmek, şuradan veya buradan sivil fedailer getirmek, askere giden vatan evlâtlarına daha köylerinde bazı telkinlerde bulunmak teşebbüsleri hep başta yer almıştır. Ordunun bir gericilik hareketine göz yummayacağını bilenler ve orduyu ele geçiremeyeceklerini de görenler çareyi bu akılsız tertipte bulmuşlardır. Bu en sonda hep, kendi kellelerine malolmuştur. Derviş Vahdeti hezimete uğratılmıştır, Dürrüzade ve efendisi mağlûp edilmiştir, Kubilâyın üniformalı başını kesenler bunu canlarıyla ödemişlerdir. Türk milletinin dinî duygulara, maneviyata ve mukaddesata bağlılığı ile bunların istismarcılarına alet olma temayülü birbirine hiç karıştırılmamalıdır. Birincisi ne kadar kuvvetliyse ikincisi o derece yoktur.

Cumhuriyet Türkiyesinde bundan evvel irticaın İktidar tarafından cesaretlendirilmesi bir tek devrede olmuştur: Bayar - Menderes Rejimi alanda. Bu rejim zaman zaman irticadan medet ummuş, ona kucak açmıştır. D.P. Bakanlarının pis yobaz ellerini öptükleri unutulmamıştır. Bu tecrübeler sırasında görülmüştür ki İktidara karşı bîr geri hareket tehlikesinin artık tamamile kalkmış olmasına mukabil, İktidardan müsamaha gördüğüne inandığı dakikada irtica baş kaldırmaya halâ hazırdır. Rejimin Başbakanı bu gerçeği kavradığından dolayıdır ki zaman zaman attığı adımları daima bizzat geri almış, softa takımının sokak hareketlerine geçme ihtimali kendisini haklı olarak ürkütmüştür. Bu tecrübenin Türkiyede her iktidar için ders ve ibret yerine geçmesi gerekir. İktidarın kendisinden olduğunu sandığı ilk anda yeni Derviş Vahdetîlerin "Allahüekber" sesleriyle sokağa fırlayacağını sorumluluk sahipleri hatırlarından hiç çıkarmazlarsa pek iyi ederler.

İrticayla oynamak her iktidar için tehlikelidir. Bir defa, bunun sonu yoktur. İrticaa elini kaptıran kudret sahibinin kolunu kurtarması imkânı mevcut değildir. Tabii, o zamana kadar kellesini muhafaza edebilirse.. Hele bu iktidar, devletin güvenlik kuvvetlerine hâkim ve sahip değilse böyle bir oyun sadece deliliktir. İhtiyatsızca teşvik edilen yobaz sokağa çıkarsa, tecavüze geçerse, Türkiyedeki kuvvet dengesinin icabı bu hareket o an, ama kan içinde boğulur. İhtiyatsız teşvikçilerin cezasının, kurbanlarının cezalarından az olacağını katiyen sanmamak lâzımdır. Bugün kim bir hayalin içindeyse ya o, hayallerini kafasından çıkarmalıdır, ya da bu hayalin sahipleri sorumluluk mevkilerinde kendi taraftarlarınca bırakılmamalıdır. Türkiyeyi gaflet, dalâlet veya göz karartan ihtiras yüzünden bir ateşin içine atma hakkı kimsede yoktur.

Bu ikazlar tatlı ikazlar değildir. Kan, kelle, ölüm.. Bu kelimelerde hiç bir sevimlilik aranmamalıdır. Ama bunlardan çok daha sevimsiz olanı kan akmasının, kelle kesilmesinin ve ölümün kol gezmesinin kendisidir. Bir gün bunlarla karşı karşıya gelinmesi istenilmiyorsa tehlike açık açık, tâbirlerden korkulmaksızın sorumlu, sorumsuz bütün gözlerin önüne serilmelidir. Hatalı hesapların yanlışlığı başka türlü söylenmez. Türkiyede ihtiyatsız bir el çok devi şişesinden çıkarmıştır. Şimdi bir de bu devlerin en korkuncuna, irticaa, denize düşenin sarılması gibi sarılınacak olursa o dev mutlaka itlaf edilir. Ama bu Türkiyeye yeni çok ıstıraba malolur. Buna müsaade etmemek bir vatan görevidir.

...ve vatan, politikada bir tecrübe tahtası değildir.

tinden, haysiyetinden, hakkından maneviyat ve mukaddesatına saygı göstermesinden emin , olarak bir bayram daha idrak ediyor.

Bu, 42 yıllık Cumhuriyetimizin tarihinde ilk defa cereyan ettiği için Demirelin davranışı uyanık bütün çevrelerde dudakların ucuna bir tek sual getirdi: Nereye gidiyoruz?

Bütün gemilerini yakmış olduğundan dolayı şimdi ümidini "elli bin cami ve mescid"e bağlamış bir amatör politikacının elinde Türkiyenin nereye gitmekte bulunduğu, bu hafta milleti ve bilhassa memleketin bütün sağlam kuvvetlerini en ziyade meşgul eden meseledir.

Demokrasi

"Işık, biraz ışık!"

(Kapaktaki gömlek)

Kaynağı Nazmiye Demirel olan bir habere göre, Başbakan son zamanlarda uyuyamamaktadır. Bayan Demirel, bir ahbap sohbetinde, Başbakan hanımı olmanın üzüntülerinden şikâyet etmiş ve kocasının, sıhhatine hiç itina etmediğini, yemeklerini düzensiz yediğini, uykuya çok az zaman ayırdığnı ve üstelik bütün gece sayıklıyarak, bir o yana bir bu yana döndüğünü söylemiştir.

Haber sürpriz niteliği taşımamaktadır. Çünkü, Demirelin süratli bir moral ve fizik yıpranmaya uğradığı, önceki hafta Millet Meclisinde iyiden iyiye belli oldu. Hatıralarda kesin bir iz bırakacak olan o meşhur Cuma celsesinde -Johnson ve Tural mektupları hakkında, muhalefet partilerinin birleşerek kendisini sıkıştırdığı celse- Demirel, eskiden sağlam sanılan sinirlerinin ne kadar zaafa uğradığını gözlerden sak - layamadı, insicamcız sözler etti, durup dururken Yüce Divandan bahsederek, içinde bulunduğu ruh halini açığa vurdu.

Bu bakımdan Demirelin uyuyamadığı ve sayıkladığı haberi pek hayret uyandırmadı. Yalnız, bu durum öğrenildikten itibaren bir husus şiddetle merak edilmeye başlandı: Kâbuslu gecelerinde Demirelin neleri sayıkladığı!

Bu konuda çeşitli tahminler yapılabilir. Ancak, bazı belirtiler, Demirelin sayıklarken .. "zaman" kelimesini sık sık kulandığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Zira Başbakan, son zamanlarda konuştuğu ve dertleştiği yakınlarına, "daha hiç bir şey yapmadan yıpranmak"tan şikâyet etmekte ve şu klişeyi sık sık, özlem dolu bir eda ile tekrarlamaktadır:

"— Zaman, biraz zaman!"

Belki de gerçek, bütün bu ihtimallerin tam tersidir ve meselâ Demirel, rüyalarında, İslâmköyde çelik çomak oynadığı gamsız çocukluk günlerini yaşamaktadır.

Orgeneral Tural
Şerefli bir Komutan

Demirelin durumu yakın siyaset arkadaşlarının gözünden kaçmamış ve kendisine "mutlaka ve mutlaka istirahat" tavsiye edilmiştir. Başbakan da bu tavsiyeye hak verdiğini bildirmiş ve Ramazan bayramında dinleneceğini söylemiştir. Bayramda yapılan Abant seyahati herhalde bununla ilgilidir. Demirelin yakınlarından biri, geçenlerde, "sürmenaj olmasından korkuyoruz" diyerek endişesini açıklamıştır.

Ayağı ile geldiği nokta

Tecrübesiz Demirel bu noktaya pek çabuk gelmiştir. Menderesin böyle bir duruma ulaşması için yedi, sekiz yıl gerekmişti. Ancak Menderes, Demirel gibi, politika hayatına bacadan girmişlerden değildir. Demirel, Menderesin uzun yıllar içinde, olayların ve üzerinde oturduğu siyasî teşekkülün malûl bulunduğu çelişmelerin tesiriyle milim milim itildiği veya gittiği şartlara âdeta kendi isteğiyle ve birkaç ay içinde ulaşmak niyetinde görünmektedir, 10 Ekim seçimlerinden sonra Demirel, kurduğu zayıf hükümetle, işini daha başlangıçta çıkmaza sokmuştur. Politikayı bilmeyen bir Başbakan, değil politikadan nasibi olmak memleket idaresi için gerekli ana bilgilerden dahi yoksun arkadaşlarıyla -memleketi güllük gülistanlık yapacağını iddia ederek- çabalamaya başlamıştır. Başlangıçta Demirel aşırı bir güven duygusu ile hareket etmiş ve istediği herşeyi süratle yapabileceğini sanmıştır. Girişilen büyük çaplı ve büyük anlamlı "Memur Tasfiyesi" işi, Ordu üzerinde girişilen sabırsız oyun -Tural Mektubu nun açıklanması-, büyük vaadler ve özel sektöre verilen acele tavizler, birkaç günde her istenilenin yapılıvereceği kanaatinden doğan ve hudutsuz bir kudrete sahip bulunulduğu zehabına dayanan hatalardır.

Demirel, müteahhitken edindiği çalışma alışkanlıkları bakımından da ayrı bir handikapla malûl olduğunu farkedememiştir. Demireli yakından izlemiş olan bir müteahhit, bu hususu şöyle izah etmektedir:

"— İki türlü müteahhit vardır: Birincisi inşaatın başında bulunmaya mecburdur; ikincisi ise bürosunda, masasının başından işlerini başarıyla yürütebilir. İkinci tip, bazan inşaatın başında bulunsa da bir şey kaybetmez. Ama yetenekleri bakımından inşaatın başında bulunmak zorunda olan birinci tip müteahhit, işlerini masa başından idare etmeye teşebbüs ederse, beceremez! Demirel, inşaatın başında bulunmaya mecbur olan müteahhit tipidir.

Hata yapmaması için işin safhalarını gözüyle takip etmesi lâzımdır..."

Demirel, Başbakanlığı da böyle yapabileceğini sanmıştır. Günde 12-13 saat Başbakanlıkta çalışmak zorunda kalması herhalde bundandır. Bakanlıkların en ufak tayin ve işlemlerine kadar her şeyi bizzat kontrol ve icra etme eğilimi, Bakanlığa tayin ettiği çapları belli arkadaşlarının kendisine yardım edememesi neticesi Demirel, bir fasit daire içine girmiştir. Günde 12 saat çalıştıktan sonra, geceyi "acaba hatalı bir iş yapıldı mı?" korkusuyla dinlenmeden geçirmek, ertesi gün bu korkuyla daha fazla merkeziyetçiliğe yönelmek, bu arada, herhangi bir başbakanın istifasını gerektirecek nitelikteki olay ve yorumlar, Demirelin sinirlerini bilinen duruma getirmiştir. Son zamanlarda gaf sayılabilecek hataların sıklaşması herhalde onun bu ruh haliyle ilgilidir. Bayram Gazetesindeki son yazısı da tecrübesiz müteahhit - politikacının artık Allaha sığındığını göstermektedir.

Bu çalışma şekli, bir an gelmiş şu şekle bürünmüştür: Grupta Bilgehah, Bilgiç karşısında yenilmiş ve Demirele ihtiyaç duyulmuştur. Maliye Bakanı pot kırmış, Demirel o tarafa hamle etmek zorunda kalmıştır. Topaloğlu kürsüde bocalamış, Demirel kürsüye fırlamıştır. Ticaret Bakanı enflâsyondan bahsetmiş, durumu, kurtarma işi Başbakana düşmüştür. 10 Ekim seçimlerinin muzaffer lideri, böylece tehlikenin ve zaafın nerede patlak vereceğini kestiremiyen, bir o yana bir bu yana hamle eden ve boyuna hata yapan, sinirleri bozuk bir insan haline gelmiştir.

Demirel bu özellikleriyle, "zaman yaratabilen" adam olamamış ve sanki 1969'a kadar vakit yokmuş gibi, bir sürü kıskacın içine girerek, "zaman, biraz zaman!" diye yakarmaya başlamıştır.

MUHTEŞEM MABUT — Cenabıhak türk milletine bugünleri de göstermiştir: Artık Süleyman Demirel, heykeli olmıyan bir başbakan değildir. Başbakanın yakınlarından olan Havadis Gazetesi sahibi - Şahin Aymete tarafından, seçim öncesinde, resimde görülen sanatçı Ayhan Dürrüoğluna ısmarlanan heykel tamamlanmış bulunmaktadır. Dürrüoğlu, eski inşaat müteahhidi Demireli ölmezliğe kavuşturmak için eserinde inşaat malzemesi kullanmıştır. Heykelde Demirelin gövde kısmı betonarme, kafası ise mermer değil betondur. Ancak, Demirelin suretini ve şahsiyetini betona hakketmekte gerçekten büyük bir başarı göstermiş olan genç sanatçıya heykelin bedeli olan 500 lira hâlâ Ödenmemiştir.

Anayasa kıskacı

Bu şekilde içine düşülen hataların büyüğü, Hükümetin kurulmasından çok kısa bir zaman sonra Anayasanın zorlanmaya başlanmasıdır. Bir süre önce, kaypak bir ifade ile, 10 Ekim seçimlerini bir "halk devrimi "ne benzeten Demirel, daha sonra bir Af Tasarısı hazırlamaya başlamıştır. Bu Af Tasarısının esası öğrenilince de kıyamet kopmuştur. 27 Mayıs suçlularını normal bir kanunla ne kadar affetmek mümkünse o kadar affeden bu tasarı tamamiyle bir restorasyon anlamı taşımaktadır. Celâl Bayar, Samet Ağaoğlu, Mükerrem Sarol, Reşat Akşemsettinoğlu gibi kimselerin suçla rını temelden ortadan kaldıran ve seçme - seçilme hakkı haricinde -bunu tanıyabilmek Anayasayı değiştirmekle mümkündür- bütün hakları tanıyan bu tasarı, 21 Mayıs, suçlularına ise kısır lûtuflarla iktifa etmiştir. Hükümetin bu davranışı, haklı olarak, 27 Mayısa ve 27 Mayıs Anayasasına "karşı" bir hareket olarak yorumlanmıştır. 21 Ocak tarihli Adalet gazetesinin "1960 hükümet darbesini yapanlar..." diye başlıyan başmakalesi ve buna benzer açık tecavüzler, bu yorumun yanlış olmadığını göstermiştir.

AP İktidarı bir başka yönden de Anayasayı ve Atatürk ilkelerini zedeleyen bir tutuma saplanmıştır. Bu, lâiklik prensibini açıkça zedeleyen bir politikaya açıkca sahip çıkmaktır. Başbakanın odasında kılınan namaz, devlet dairelerinde kurulan mescitler, Devlet Bakanı Refet Sezginin "eski mübarek günler"in ihyasını TRT'ye gönderdiği bir mektupla açıkça istemesi (Bak: AKİS, Sayı 605), Konservatuvarda dinî törenler düzenlenmesi için yapılan baskı (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER - "Lâiklik"), bu tutumun elle tutulur örnekleridir. Bu konuda baş teşvikçi, Bayram Gazetesine yazdığı makalede bile yüzde 8.7 oranında dini kelime kullanan Demireldir. 318 kelimelik makale-

Bayram Şekeri

Bayram tatilini, vatandaş olarak, huzur içinde geçirdiğimizi söylemek gerçekten mümkün değildir. Ölçüsüz şekilde yükselen ve enflâsyonun haberciliğini yapan fiyatlar; memleket sorunlarına hiçbir şekilde cevap vermiyen, aksine, rejim konusunda tatsız tartışmalara yol açan kanun tasarıları; partizanlığı aklın, mantığın kabul edemiyeceği bir açıklıkla ilân eden seri nakil ve tayinler; ramazan boyunca, halkın kutsal bildiği duygulardan yararlanmak amacıyla girişilen bir takım demonstratif davranışlar; memleketimizdeki büyük elçileri iç politikaya karıştıracak ve yabancı ticaret firmalarını söz sahibi kılacak bir tutum ve nihayet karaborsacısından, nurcusundan başlamak üzere, yabancı ideoloji sahiplerine kadar yurdun dört bir köşesinde pusuda bekliyen fırsatçıların, bütün bunlardan yararlanarak, hissettirdikleri kıpırdanışlar üç aylık AP İktidarının, oy karşılığı, türk halkına sunduğu çeşitli renkte şekerlerdir. Elini kavanoza daldır, seç seçebildiğini! İşte 1966 şeker bayramını vatandaşlar, yurdun dört bir köşesinde, bu meseleleri tartışmak, bu şekerleri hazmetmeye çalışmakla geçirmişlerdir. Tatilde karşılaştığım herkes, AP'li dostlarım dahil, bunları konuşuyorlardı. Tabii, AP'li dostlarım meselelere biraz değişik yönden bakmağa çalışıyorlardı. Rejim çekişmelerinin sorumluları, iktidarda bulunmalarına rağmen, kendileri değillerdi. Nihayet kabul ettikleri gayritabii fiyat artışları, bir bakıma, gerçekten bir sıhhat alâmeti idi ve doğrusu, bunda asıl suçlu CHP'li Ankara ve İstanbul Belediyesi idi. Nitekim enerjik Hükümet derhal harekete geçmiş, bazı gıda maddelerine nark koyma hususunda, tanzim satışları düzenlemek hususunda teşebbüslerde bulunarak, bu iki düşmanla savaşmaya koyulmuştu. Fiyatı hızla yükselen bazı gıda maddelerinin dış memleketlerden ithali ise, hiç şüphe yok ki, fırsatçıları, karaborsacıları, vaktiyle DP'nin ve şimdi AP'nin baş düşmanları olan karaborsacıları yola getirecek, iflahlarını kesecekti.

Evet, AP'li dostlarım, meselelere biraz değişik bir yönden bakmaya çalışıyorlardı. Ama, kimsenin inkâr edemiyeceği bir gerçek varsa o da, 1966 Türkiyesinde, 27 Mayış ihtilâlinden sonra unutulan bir takım olumsuz tartışmaların, birdenbire, tıpkı eskiden olduğu gibi, Meclis kürsülerine, gazete manşetlerine fırlamasıdır. Halka büyük vaitlerde bulunarak oy alan AP, çok kısa bir süre içinde, eskiyi hortlatmakta gerçekten inanılamıyacak bir başarı göstermiştir. Düşünüyorum da, daha birkaç ay öncesine kadar, söz konusu edilen, gazetelerde, evlerde, Meclis kürsüsünde tartışılan şey, Türkiyenin yarınına ait büyük ekonomik ve sosyal sorunlardı: bir toprak reformu idi, bir kalkınma hızı idi; bir vergi adaleti idi. Birkaç ay içinde ise, dövizimizi, yatırımlarla ilgili, maddelerin ithali yerine, rahatlıkla, gıda maddeleri ithaline hasredip "günü kurtarma" politikasından söz edebiliyoruz. Hem de bunu basiretli bir tedbir olarak vasıflandırarak!..

Ancak, unutulmaması gereken bir husus var ki o da, 1966 Türkiyesinin 1950-60 arası Türkiyesi olmadığıdır. Türkiyenin derindeki ekonomik ve sosyal sorunları artık su yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Onun içindir ki bu şekerler ötekilere benzememektedir. Bunları yutturmak da, hazmettirmek de kolay olmıyacaktır.

Jale CANDAN

hin 28 kelimesi -anlam itibariyle de bütünü- dinle ilgilidir. Bu makalede 6 "Allah", 1 "Hak", 1 "Cenabıhak" ve 2 "Mübarek" kelimesi geçmektedir.

İşin kötüsü, AP İktidarının bütün bu davranışları, yazılı belgeler halinde ortada mevcuttur. Bîr iktidarın, daha üçüncü ayında, muhaliflerine böyle bir dosya tanzim etme imkânı vermiş olması basiretsizliktir.

TPAO Genel Müdürü İhsan Topaloğlu hakkında verilen "tehir-i icra" kararının tatbikine polis kullanılarak engel olunması, Anayasaya batırılmış bir başka çividir. Anayasa ile bu derece sereserpe oynamanın tehlikeleri ise bilinmektedir.

Diğer kıskaçlar

AP İktidarını ve Demireli sıkıştıran bir diğer kıskaç, ekonomik gerçekler kıskacıdır. AP, seçim öncesinde varlıklı zümrelere işmar ederken, fakir halka da büyük vaadlerde bulunmuştur. Türkiyenin gerçekleri bu iki zümrenin aynı anda memnun edilmesine imkân verecek cömertlikte değildir. Enflâsyonist siyaset işadamlarına yararken, fakir halkı ezecektir. Plânlı ve istikrarlı politika ise AP'nin reddettiği bir politikadır.. Bugün, enflâsyon korkusu ile kredileri kısan ve istikrardan bahsetmeye başlıyan AP İktidarı, fiyatlar zaten yükseldiği için, hem fakir halkı tedirgin etmiş, hem de özel sektörün öfkesini üzerine çekmiştir. Kıbrıs hezimeti ve Johnson Mektubunun açıklanması ile ortaya çıkan gerçeklere rağmen, Demirelin amerikancı dış politikayı daha da şiddetle devam ettirmek teşebbüsü bir başka, kıskaçtır. Türkiyenin hükümranlık hakları tartışılırken, Amerika Büyük Elçisinin Demireli ziyaretten çıkışta iç politikaya burnunu sokması ve bu davranışın AP'nin desteğini görmesi çok tehlikeli bir durum yaratmıştır.

Bütün bunların yanında, Demirelin mazisindeki bazı özellikler, meseleyi daha da kritik hale sokmaktadır. Bir amerikan firmasının temsilcisi olarak iki yıl içinde milyoner olan ve Johnson'la yanyana çektirdiği resimleri dağıtarak Genel Başkanlık seçimini kazanan Demirel Türkiyede çok kimseye ve hattâ, kendi partisindeki, yeni yeni uyanmağa başlayan bazı milliyetçilere, dahi- hiç bir zaman, kendini sevimli gösteremiyecektir.

Böylece yaratılan şartlar içinde, bir rejim buhranından bahsedilmeye başlanmıştır. Hele birkaç gün önce Eskişehirde cereyan eden olaylar, dikkat ve endişeleri büsbütün bilemiştir.

Kulaktan kulağa nakledilen ve doğru olduğu bildirilen habere göre, Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu ve Komutanların Eskişehiri ziyaretleri sırasında cereyan eden olaylar, Ordudaki sinirliliği ve memnuniyetsizliği göstermektedir. Bakanın ve Komutanların gidecekleri gün, Eskişehir Orduevine giren AP'li bir milletvekili -Aziz Zeytinoğ-

lu-, orada niçin bulunduğunu soran subaylara, sertçe "Milli Savunma Bakanını bekliyorum" deyince, aynı sertlikle mukabele görmüş ve oradan çıkarılmıştır. Bu ziyaret vesilesiyle yapılan brifingde konuşan bir albay, Ordunun savaşma gücünden bahsederken, Komuta kademesinin moral durumunun önemli bir faktör olduğunu belirterek, bugün Türkiyede bu ortamın bulunmadığına Tural Mektubunun açıklanmasını delil olarak gösterince, Kara Kuvvetleri Komutam Tural, olduğu yerden, bu tepkiyi desteklemiş ve:

"— Sadece açıklanması değil, alçakça tahrif edilmesi!" demiştir.

Gerçekten bu mektupta, yalnız 21 Mayıs suçlularının değil, bilhassa Yassıada suçlularının affinın da ihtilâtlar yaratacağının ifade edildiği bildirilmektedir. Eskişehirde, bu ziyaret vesilesiyle verilen yemek sırasında başka bir olay daha cereyan etmiştir. Menderesin, komutanları her yerde takip etmeye çalışan eski polis müdürü Ahmet Topaloğlu ve Komutanlar bir masanın etrafında sessizlik ve aşırı ciddiyet içinde yemek yerlerken, içeriye Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk girmiş ve gülümsiyerek bu masaya doğru ilerlemiştir. Fakat masadaki sessizlik ve ciddiyet Öztürk gelince de devam etmiş, masada yer bulunmadığını gören, herhangi bir davetle de karşılaşmıyan Ulaştırma Bakanı çark ederek, başka bir masaya ilişmiş ve yemeğini orada yemiştir.

AP'nin son fırsatı

İşler bu noktaya gelince ve Türkiyenin, 1960 öncesi şartlarına doğru hızla ilerlediği farkedilince, sorumluluk taşıyan kimseler ikaz görevlerini yerine getirmişlerdir. Muhalefet Lideri İnönünün, kendi partisinin bir iç toplantısında durumu iyi görmediğini ifade etmesi ve CHP'lilerden ihtilal tahrikçisi görünmekten sakınmalarını istemesi bu günlere rastlamıştır. İkaz yerindedir ve haklıdır. Çünkü Demirel, üç ay içinde kritik bir ortam yaratıvermiştir. Bu ortamın yalnız AP'yi değil, rejimi de tehlikeye sürükliyeceği basit bir gerçektir.

YTP Lideri Alican da "AP'nin başarısızlığının rejimin sonu" olacağını ifade etmiştir. AP'liler nedense bunu bir iltifat saymışlardır. Hatta bazı kurnazlar, bu lâftan "İktidar ve Muhalefet grupları Demireli desteklemelidir!" neticesini çıkarmışlardır. Halbuki söylenmek istenen, seçimin galibi AP'nin 1969'a kadar rejimi hadisesiz götürmesi zaruretidir. Ama Demirelin liderliğinde, ama Bilgiçin liderliğinde, ama Ferruh Bozbeylinin yönetiminde... Alican işin bu tarafını tasrih etmemiştir. Bu ikazı Demirelin lehinde yorumlamıyan ve işi ciddiye alan AP'liler de yok değildir! (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER - "AP"). Bütçe müzakerelerine doğru gidilirken Bütçeyi beğenmeyen APlilerin çoğalması manidardır. Bütçenin -ve aslında Hükümetin- karşısında vasiyet alanların arasına Aydın Yal-ın, Erol Akçal gibi, Demirele yakın AP'liler de katılmışlardır. Bir bütçeyi reddettirerek devletin başına geçen Demirelin, kendi bütçesinin reddedilmesiyle düşmesi ihtimali belki çok kuvvetli değildir, ama ilgi çekicidir.

Önümüzdeki devre, AP'nin kendine çekidüzen vermesi için son fırsattır. Artık paniğe kapılmış olan Demirelin, biraz daha zaman kazanmak için, Muhalefete "bana yardım et" anlamında uzattığı eli, Muhalefet, rejimin selâmeti uğruna geri çevirmemiştir. Hükümetin Seçim Kanunu Tasarısını geri alması, partiler arasında temaslara başlanması, Meclis Başkanının İnönüyü ziyareti havayı yumuşatmak için başvurulan teşebbüslerdir. Ama dananın kuyruğu Af konusunda kopacaktır.

Ziyaretler

Gülen iki adam

Geçirdiğimiz haftanın içinde iki adam, kendileriyle ilgili olarak gazetelerde çıkan yorumları okudukl arında aynı tebessümle güldüler. Bunların biri CHP Genel Başkanı İsmet İnönüdür, öteki Amerikanın Ankaradaki kaş yapayım derken göz çıkaran Büyük Elçisi Parker T. Hart'dır.

Parker T. Hart geçen haftanın ortalarında bir gün, Çankayadaki Pembe Evinde Muhalefet Lideri İsmet İnönüyü ziyaret etti. Bu, ziyadesiyle geç kalmış bir nezaket ziyaretiydi. -Büyük Elçi Hart 1965 Eylülünde Türkiyeye gelmiştir-. Gazeteler derhal yorum yaptılar: Kıbrıs işi görüşülmüştü. Bir başka yorum daha yapıldı: Amerika, CHP ile arasındaki buzları çözmek istiyordu. Nihayet, tabii meşhur "Johnson'un Mektubu Hadisesi"nin görüşüldüğünden hiç bir tefsirci şüphe etmedi.

Bütün konuşma esnasında sadece Yemenden -o da, siyasî durumundan değil, çölünden ve taşından bahsedildiği ve başka hiç bir konu-

Büyük Elçi Hart — Muhalefet Lideri İnönü
Maksud bir amma,rivayet muhtelif

ya dokunulmadığı nasıl hatıra gelebilirdi ki?.

Görüşme talebi, Mr. Hart'dan geldi. CHP Genel Başkanını ziyaret etmek istiyordu. İsmet İnönü bu çeşit resmî görüşmelerde, muhatabı ingilizce konuşuyorsa, yanında Bülent Eceviti bulundurmak âdetindedir. Büyük Elçi bundan pek hoşlanmadı. Kendisinin yalnız geleceğini, fransızca da konuştuğunu bildirdi. Halbuki İsmet İnönünün yanında birinin bulunması sadece tercüme için değildir. İsmet İnönü konuşmayı da böyle, daha rahat takip edebilmektedir. Nihayet, Nihat Erimin bulunması üzerinde mutabakata varıldı.

Amerika Büyük Elçisi Suudî Arabistandan Ankaraya gelmiştir ve Yemende de kalmıştır. -Belki de Ankaranın sert iklimine alışması bundan dolayı zor olmaktadır-. İsmet İnönü ise Birinci Dünya Savaşında Yemende bulunmuştur. Washington'un temsilcisi CHP Genel Başkanına Yemenin bugünkü halini, CHP'nin Genel Başkanı Washington'un temsilcisine Yemenin eski halini anlattılar ve birbuçuk saatlik samimi, istifadeli hasbıhal Mr. Hart'ın bir daha sefere Yemene ait resimleri de göstereceği vaadiyle nihayete erdi.

Lâiklik

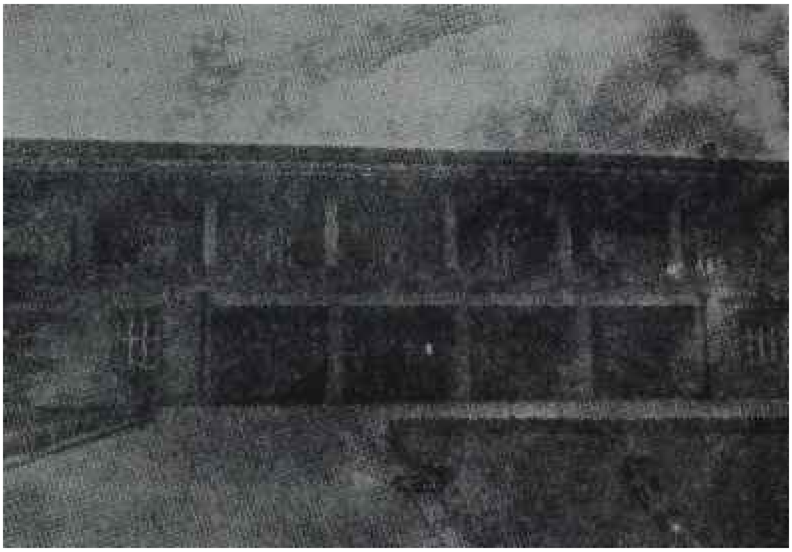
Konservatuvarda Kuran

Herşey tamamdı. Işıklar sönmüş, salona bir sessizlik hâkim olmuştu. Seyirciler, perdenin açılmasını merakla bekliyorlardı: Acaba AP'li bazı gazetelerde günlerdir ilân edilen oyun nasıldı? Amatör oyuncular rollerini başarıyla yapabilecekler miydi?

Zihinler bu sorularla meşgulken, perde arkasından bir ses duyuldu:

"— Din ve iman aşkına, hep beraber!."

Bu işaret üzerine salon bir anda tecvid sesiyle çınlamağa başladı. Perde henüz açılmamıştı ama, perde arkasında bir ağızdan okunmağa başlanan Kuran, oyunun az sonra başlayacağını haber veriyordu. Kuran, âdeta oyunun fon müziğiydi. Oyunun metni ve mizanseni hakkında bilgi sahibi olmayan bazı seyirciler, bir tiyatro sahnesinden Kuran okunması karşısında şaşırdılar. Gerçi içinde bulunduğumuz ay Ramazan, iktidardaki parti de AP idi ama, oyunun oynanacağı sahne T.C. Devlet Konservatuvarına aitti. Salonda bulunan okul yöneticileriyle Konservatuvar öğrencilerini hayretler içinde bırakan bu Kuranlı açış tam 15 dakika sürdü. Okulun bazı yöneticileri, Cumhuriyetin ilânından beri geçen 42 yıl içinde görüp işitmedikleri bir manzarayla karşı-karşıya gelince, "Lâik bir devletin bir eğitim müessesesinde böyle bir oyun oynanamayacağı" gerekçesiyle salonu terkettiler. Bu arada, salonun balkonunda oturmakta olan Konservatuvarlı kız ve erkek öğrencilerle İlahiyat Fakültesi öğrencileri arasında, bir lâf atma yüzünden tartışma çıktı. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin sebep oldukları tartışma, Konservatuvar yöneticilerinin gayretiyle perde açılmadan önlenebildi.

T.C Devlet Konservatuvarı
"Minarede ezan, sahnede Kuran"

Yüksek İslâm Enstitüsü Din Psikolojisi Öğretmeni Faik Türkmenin yazdığı "Kahraman Din Adamları Korede" adlı oyunu İlahiyat Fakültesinde kurulan "İslâm Ahlâkını ve Milli Kahramanlıklarımızı Yayma ve Sahneye Koyma Derneği" hazırlamıştı. Oyunda ortaya atılan görüşler, iktidar partisi AP'nin seçimden önce yaratıp, halka yaymaya çalıştığı havaya uygundu. Koreye savaşmaya gidecek bir yedek subaya dinî telkinler yapılıyor, müslümanların kahramanlıklarından söz açılıyor, her engelin din ve iman kuvvetiyle aşılabileceği ima ediliyordu. Bu arada, din işleriyle ilgilenmeyen bugünkü gençlik yeriliyor ve çeşitli konularda bir din adamının ancak bir camide veya mescitte verebileceği tarzda öğütlerde bulunuluyordu.

Bir ara, oyunculardan biri, karşısında arapça âyet okuyan bir oyuncuya "Anlamadım, türkçe oku!" deyince, salonda şiddetli bir alkış koptu. Alkışlayanlar, Konservatuvar öğrencileriydi.

Geçtiğimiz hafta Perşembe akşamı oynanan oyun, okulun bazı yöneticilerinin itirazına rağmen, ertesi akşam aynı hava içinde tekrarlandı. Oyunun okullar arasındaki sahnelerin en iyisi olan Konservatuvar sahnesinde oynanmasında AP'li Milli Eğitim Bakanının gösterdiği, Müslüman Başbakana lâyık gayret gerçekten ilgi çekicidir. Başbakanlık makam odasında namaz kılınmasından cesaret almış olan ilgililerin, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Kuranla başlayan, sanat ve eğitimle hiçbir ilgisi bulunmayan bir oyunu hem de Devlet Konservatuvarı salonunda oynamaları için gerekli emri vermeleri doğrusu çok manidardır.

A. P.

Bir başka plânlama

Başbakan Süleyman Demirel Şeker bayramı tatilini Abantta geçirirken, AP'li bazı milletvekilleri de Ankarada, bayram ziyaretleri vesilesiyle biraraya gelerek, son günlerde Grupta geliren bir görüşün uygulama plânlarını hazırlamakla meşguldüler. Bu görüş, basiretsizliğini her konuda ispat etmiş bulunan Hükümetin en kışa zamanda düşünülerek, yerine Demirelsiz bir AP Hükümetinin kurulması görüşüdür, Ancak, Grupun özellikle sivri isimleri arasında yapılan görüşmelerde üzerinde en çok durulan konu, Hükümetin nasıl düşürüleceği oldu. Ortaya bellibaşlı iki görüş atıldı: Mecliste, oylama sırasında Bütçe Tasarısına, kırmızı oy vermek; bunda başarı sağlanamazsa, Grupta bir Genel Görüşme açmak ve güvensizlik oylarıyla Hükümeti düşürmek... Birinci görüş tasvip edilmedi. Zira, geçen yıl CHP Hükümetini bu yolla istifaya zorlayan AP'liler, bu yolun doğurduğu bazı sakıncaları gayet iyi biliyorlardı. Bu bakımdan, ikinci görüş üzerinde duruldu.

AP Hükümetinin bazı AP'liler tarafından düşürülmeğe karar verilmesi sebepsiz değildir. Hükümetin, güvenoyu aldığı tarihten bu yana gösterdiği icraat, Grupun çoğunluğunu meydana getiren milletvekillerini tatmin etmemiştir. Grupun bu eğilimi, geçenlerde Hükümetin Grupa getirdiği Seçim Kanunu Tasarısının sudan sebepler öne sürülerek reddedilmesiyle ortaya çıkmıştır Bazı genel müdürlerin azliyle Grupta başlayan hoşnutsuzluk, Hükümetin son günlerdeki keyfi tasarruflarıyla had safhaya ulaşmıştır. Hele bu nakil ve tayinlerin hiçbir makul gerekçeye dayandırılmaması ve -Tabiî Senatörlerin belirttikleri gibi- 27 Mayıs Devrimini tasfiye amacını güden bir Af Kanunu tasarısının alelacele hazırlanarak Meclise sunulması, Demirele baştan beri karşı olan milletvekillerinin -ki bunlar, Saadettin Bilgiç ve taraftarlarıyla, bunları destekleyen diğer gayrimemnunlardır- ortak bir muhalefet cephesinde toplanmasına sebep olmuştur.. Grup içinde çeşitli kliklere mensup milletvekillerini bir cephede toplayan asıl sebep ise, Demirel Hükümetinin demokratik rejimi artık selâmetle yürütemiyeceğinin anlaşılmış olmasıdır. Bu yüzdendir ki, Demirelin pek de hoşlanmadığı bazı AP'li milletvekilleri bayram tatilini boş geçirmediler.

Henüz vakit tam geçmemişken...

Celâl Bayar
Pusudaki adam

Eğer Türkiyede D.P. İktidarını deviren kuvvetler birbuçuk yıl içinde kudreti, seçimlerin en mükemmeliyle sivil idareye devretmişler ve Arjantinde Peronu devirenlerden bambaşka şekilde hareket etmişlerse bu, Celâl Bayarı Tabii Senatör ve meselâ Samet Ağaoğlunu Başbakan Yardımcısı, Bahadır Dülgeri de T.R.T. Genel Müdürü görmek arzularının sonucu değildir. Şimdi A.P. bir af tasarısıyla bu kapıyı zorlamanın tecrübesindedir. Halbuki bu kapıdan Türkiyeye sadece tarifsiz huzursuzluk girecektir ve zaten böyle bir tasarrufta bulunmaya hiç kimsenin gücünün yetmeyeceği de kolay anlaşılacaktır. Böyle hevesler denenmiştir.

Türkiyedeki ihtilâl sonrası hava Arjantindekinden farklı gelişmişse bu, buradaki Bayarcıların oradaki Peroncülardan akıllı ye basiretli davranacaklarına ihtilâlci kuvvetlerin inanmasından olmuştur.. Nitekim, bu takımın başını döndüren son "seçim zaferi"ne kadar Yassıâda mahkûmlarının afları hep şefkat ve alicenaplık duygularının izlerini taşımakla yetinmiştir. İlk defa şimdidir ki, bu seçimin sonucuna, Bayarın mantığına uyarak bir refarandum niteliği kazandırmak hevesleri uyanmıştır. Tertibi yürütmek için arkasına saklanılan "Milli İrade Zırhı", bilinen af tasarısını getirmeye cüret edenlerin kafasında bu mânayı taşımaktadır. A.P.'yi bu yola itmede, kaybettiklerini tekrar bulma ihtirası içindeki eski Demokratların başlıca rolü oynadıkları ve bu son dönemeç de dönülüp düzlüğe çıkıldıktan sonra sıranın "27 Mayısın Hesaplaşması"na geleceği kimsenin meçhulü değildir. Onun için A.P. bu tehlikeli dönemeci rahat alamayacaktır. Onun için A.P. karşısına çok güçlü, yenemeyeceği kadar güçlü kuvvetlerin çıktığını görecek ve tornistan edecektir.

Kafasında, henüz kırk paralık akıl kaldıysa..

Celâl Bayar eski Cumhurbaşkanı olarak ihtilâl sonrasının Cumhuriyet Senatosunda, Samet Ağaoğlu Başbakan Yardımcısı ve Bahadır Dülger T.R.T. Genel Müdürü! Böyle bir Türkiye, rüyada görülse hayra yorulmamalıdır.

Plânın hedefleri

Hazırlanan plân Demirel Hükümetini devirmeyi hedef aldığı kadar, kurulacak yeni AP hükümetinin esaslarını da, kapsamaktadır. Meselâ, Hükümet Grupta güvensizlik oyu aldığı takdirde, yeni kabine-i kurmakla görevlendirilecek AP'linin -AP'lilerin ifadesiyle- "namuslu", "mutedil" ve "rejimin selâmetle devamını sağlayabilecek" kaabiliyette olmasına dikkat edilecektir. Bu niteliklere sahip Başbakan adayı ise, Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli gibi görünmektedir. Ancak, cephenin liderliğini yapan AP'liler, Bozbeylinin tespit edilen kesin isim olmadığını, bunun önümüzdeki gün-

lerde değişebileceğini, maksadın AP'yi temsil edebilecek güçte bir politikacıyı kurulacak yeni hükümetin başına getirmek olduğunu söylemektedirler.

Kulislerde ve ev toplantılarında yeni Başbakan adayı olarak Ferruh Bozbeylinin adından söz açılması AP içinde bir başka kulis faaliyetine de sebep olmuştur. Hükümet düşer de Bozbeyli yeni hükümeti kurmakla görevlendirilirse, yeniden Meclis Başkanı seçimine gidilmesi gerekecektir. Bu ihtimal ise, gönüllerinde Meclis Başkanlığı yatan AP'lileri şimdiden bir takım kulis faaliyetine ve muhalefet cephesinde görünmeğe zorlamaktadır. Meselâ, Meclis Başkanı olma ümidiyle seçimlerden önce CKMP'den istifa ederek AP'ye geçen Meclis Başkan Vekillerinden Nurettin Ok, yeni Başkan adayı olarak Bozbeylinin adından söz edilmesine en çok sevinenler arasındadır. Geçen yıl YTP'nin Meclis Başkan Vekili olan, fakat AP'de bir başkan vekilliği dahi kapamayan Mekki Keskin de Bozbeyliden boşalacak koltuğu sabırsızlıkla beklemektedir.

AP'li muhalefet cephesi liderlerinin üzerinde titizlikle durdukları plânın bir özelliğini de, Genel Görüşmeden önce Grupta yapılacak bir gövde gösterisi teşkil etmektedir. Buna, cephe mensuplarının sayısının arttırılması bakımından bilhassa önem verilmektedir. Zira, şu anda bu cepheye mensup milletvekillerinin sayısı 90-95 arasındadır. Bu ise, Hükümetin Grupta düşürülmesine yeter sayı değildir. Bunun için muhalif AP'liler, Genel Görüşmeden önce, Seçim Kanunu Tasarısı gibi, Hükümetin şu günlerde Grupa getireceği bir kanun tasarısının reddedilmesi gerektiğini söylemektedirler. Genel Görüşme oylamasında mağlûbiyete uğramamak için tasarlanan "gövde gösterisi" dışında başka çarelere de başvurulması kararlaştırılmıştır. Önümüzdeki Meclis döneminde, Demirele karşı olan sivri isimler, özellikle Hükümet çevresine yakın olan AP'lileri kendi cephelerinde toplamak için faaliyete geçecekler, hattâ onlara cazip görünen bir takım vaadlerde de bulunacaklardır.

Bu cephe mensuplarından bir AP'linin, haftanın başında Pazartesi günü, bu derginin bir mensubuna söylediği şu sözler ilgi çekicidir:

"— Grupumuz içinde Hükümete karşı, fikir cephesi kuvvetli bir grup teşekkül etmiştir. Biz, AP Hükümetinin başında demagoji yapmayan, mutedil ve rejimi selâmetle yürütecek bir politikacı görmek istiyoruz. Demirci, bu vasıflardan yoksun bir adamdır. Foyası da artık anlaşılmıştır."

Grupu bekleyen meseleler

Muhalefet cephesinin baskısını, geçtiğimiz hafta içinde Grupta cereyan eden görüşmelerle artık iyiden iyiye hissetmeğe başlayan Demirci ise, şimdi ne yapacağım şaşırmış durumdadır. Ortada çeşitli meseleler varken bayram tatilini fırsat bilerek Ankaradan ayrılan Başbakan, Grupuna hâkim olabilmek için tesirli çareler aramaktadır. Zira Demirelin daha önce başvurduğu çareler, Başbakanlığının devamını sağlayacak önemde olmamıştır. Demirel önce, Hükümete karşı olan sivri isimlere "gözdağı" vermek için bazı milletvekillerinin partiden ihracını istemiş ve çok geçmeden Aydın milletvekili Reşat Özarda Grup Yönetim Kurulunun kararı ile Yüksek Haysiyet Divanına sevkedilmiştir. Özardanın suçu sadece, Hükümete karşı olmaktan ibaret değildir. Özarda, bir süre önce, hazırladığı bir kanun teklifini, bütün ikazlara rağmen, Hükümete danış madan Meclis Başkanlığına vermiştir. Teklif, AP'nin seçimden önce kaldırmayı vaadettiği tasarruf bonolarıyla ilgilidir. Özarda, tasarruf bonosu ticaretinin Önlenmesi amacıyla hazırladığı teklifini, bundan iki ay kadar önce Grupa vermiştir. Grup Yönetim Kurulunda incelenen teklif, "Hükümetin mali politikasına uygun olup olmadığının tespiti" gerekçesiyle Maliye Bakanlığına gönderilmiştir. Aradan uzun bir süre geçtiği halde Bakanlıktan herhangi bir görüş gelmemiş ve Özarda, bu defa, geçtiğimiz hafta içinde, teklifini Meclis Başkanlığına vermiştir. Buna en çok sinirlenen Demirel olmuştur. Zira, teklifin Meclis Başkanlığına dahi verilmeyeceğine dair zengin iş çevrelerine daha önce teminat veren Demire!, Özardanın hareketiyle güç duruma düşmüş ve özel sektör temsilcilerinin gözünde itibarını kaybetmiştir. Bunun üzerinedir ki Özarda, Demirelin direktifiyle Yüksek Haysiyet Divanına sevkedilmiştir. Fakat bu, Muhalefet cephesi mensuplarını yıldırmamıştır. Hükümete muhalif

Grupların ödevi

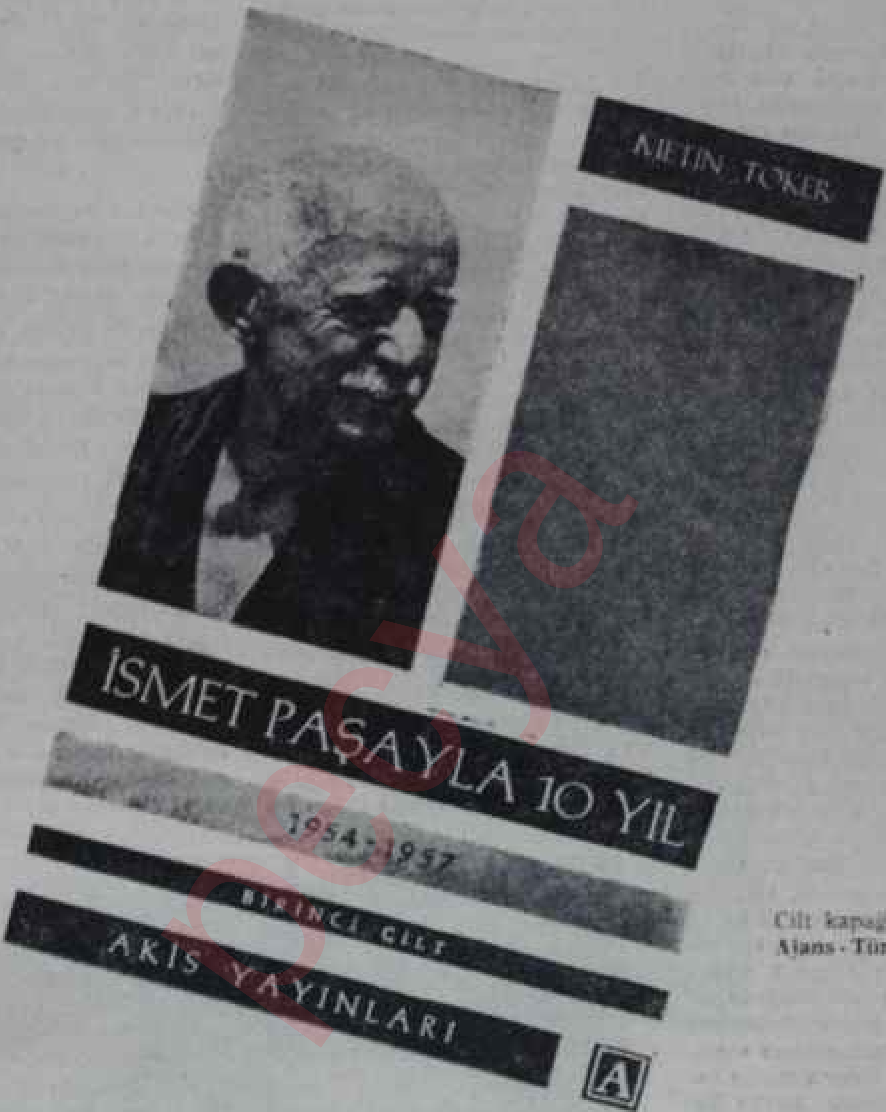
Dünyada belki de biç bir ihtilal, Türkiyedeki 1960 İhtilâli kadar yüksek sesle "Ben geliyorum!" diye bağırarak gelmemiştir. İşin tuhaf tarafı, Anayasaya göre rejimin kaderini elinde tutan o zamanın D.P. Grupunun çok, ama tahminlerin çok üstünde sayıda mensubu da bu sesi duymuştur.

Buna rağmen 1960'ın D.P. Grupu, basireti kesilmiş halde, kendisini üzerinde bulunduğu fasit daireden kurtaramamış ve rejimin alabora olmasını şaşkın, üzgün, perişan gözlerle seyretmiştir. Halbuki bu Grup, İktidarın perişan hale gelmiş başını değiştirme ameliyesini gerçekleştirebilseydi Türkiyede her şey normalin hudutları içinde cereyan edebilirdi. Bunda, hiç şüphe yok, Gruptaki Menderes silâhşörlerinin "Hiç bir şey yapamazlar!", "Neyle yapacaklarmış? Battal Gazi ordularıyla mı?", "Bir kaç mektep kaçkınının beşyüz metrelik caddede şarkı söylemesiyle bir iktidar devrilmez", "Bütün bunlar Muhalefetin oyunları" tarzındaki telkinleri de rol oynamıştır. Bu yüzden memleketteki gerçek kuvvet dengesi iyi ölçülmemiştir ve D.P. Grupu kendisini de, rejimi de kurtaracak hareketi yapamamıştır. "Millî İrade"nin her hangi bir kliğe, bu memleketin müesseselerinden hiç birinin temayülünü kaale almaksızın hareket etmek serbestisini vermediğini, 1960'ın iktidarı çok geç anlamıştır.

D.P. Grupu şimdi belki bir mazeret söyleyebilir. Der ki: "Bizim önümüzde bir tecrübe yoktu!"

Ya, bugün?

YILIN KİTABI

Cilt kapağı :
Ajans - Türk

Bütün bir devrin tarihini ilk cildi çıkan bu eserde okuyacaksınız

Genel Dağıtım : Hürriyet Dağıtım Ltd. Şirketi
İstanbul Dağıtımı : Fazıl Ünverdi

Fiyatı : 20 lira

(AKİS'ten ödemeli olarak da istenebilir)

AP'liler, "gözdağı verme politikası"-nın Demirel için çıkar yol olmadığını söylemekte, böyle giderse yakında, çok sayıda AP'linin soluğu Yüksek Haysiyet Divanında alacağını ifade etmektedirler.

Demirelin, Grupun baskısından kurtulabilmek için tasarladığı bir çare de, sulh taarruzudur. Demirel Hükümetinin rejimin teminatı olduğu görüşünü savunan bazı AP'liler ise, Demirelin bundan önce olduğu gibi ufak tavizlerle tehlikeyi atlatacağını söylemektedirler. Ancak, Demirele karşı bütün cereyanları bünyesinde bulunduran AP'li Muhalefet cephesinin, Bütçe yürürlüğe girdikten sonra Grupta tavizlere razı olmayacağı anlaşılmaktadır. Muhalefet cephesi mensuplarının sloganı "Ölmek var, dönmek yok"tur. AP Grupunda kaynayan kazanın içinden neler çıkacağı önümüzdeki günlerde belli olacaktır.

Bütçe

Kömür kamburu

AP'nin, seçim öncesinde milletin karşısına nasıl sempatik sloganlarla çıktığı unutulmuş değildir. Bu propaganda kampanyası sırasında yeni vergi ihdas edilmiyeceği, fakir halkın zaten ağır vergiler altında inlediği en tesirli şekilde söylenmiş, bu konu enine boyuna işlenmiştir.

Sonra hükümet kurulup, bütçe hazırlıklarına girişilince, bilindiği gibi, bir büyük bütçe açığı ile karşılaşılmış ve çare aranmaya başlanmıştır. Bu safhada Demirel ve arkadaşları, açığın sureti katiyede yeni vergi yolu ile kapatılmıyacağını ve başka yollar bulunacağını söylemişlerdir. Ayrıca, bütçe açığının kapatılması için İktisadi Devlet Teşekküllerinin kendi bünyelerinde tedbirlere gidecekleri de söylenmiştir. Bu arada, temel mallara zam yapılmıyacağı hususunda da kesinlik taşıyan ifadelerle halka teminat verilmiştir. Hemen ardından ise, kömür satış fiyatlarındaki değişiklik gelmiştir. Bunun içyüzünü bilmek faydalıdır: Memleketimizde kömür üretimi ve satışı, linyit hariç, devletin tekelindedir. Linyitte de devlet piyasaya çok büyük ölçüde mal verdiği için, tekel olmasa bile, ona yakın bir durum vardır. Kömürün üretimi ve satışı Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu tarafından yürütülmektedir.

Bugün Ankarada, Tunçbilek linyiti, tonu 104 liradan halka satılmaktadır. Bu kömür lâvuardan geçirilmiş kömürdür. Bu yüzden "lâve kö-mür" diye anılır. Tunçbilek linyiti 4500 kalori ısı verir. Bu kömür Tunçbilekte halka 60 liradan satılmaktadır. Ankaradaki satış bedeliyle aradaki fark, nakliye bedeli hariç, Türkiye Kömür Kurumunun, dolayısı ile hazinenin kândır. Nakliye bedelinin büyük kısmı da yine, DDY vasıtasıyle devlet hazinesine gitmektedir.

Son zamanlarda Ankarada bir de "Kuşpınar" adını taşıyan linyit çeşidi satılmaya başlanmıştır. Yıkanmamış olan ve bu yüzden "tüvenan" diye anılan bu linyitin tonu, Ankarada tam 158 liradır. İş burada karışmaktadır. Çünkü Kuşpınar kömürü, Tunçbileğe 5 kilometre mesafede bir ocaktan çıkarılan ve kalite itibariyle Tunçbileğe çok yakın ve hattâ biraz da aşağıda bir linyit çeşidi olduğu halde, ateş pahasına satılabilmektedir.

Devlet eliyle satılan bir diğer linyit çeşidi de "Seyidömer"dir. Bu da "tüvenan", yani yıkanmamış kömürdür. Isı değeri 2800-3000 kalori kadardır. -Tunçbileğin epey altında-. Buna rağmen Seyidömer kömürü Ankarada, tonu 106 liradan satılmaktadır. Bu linyitin mahallinde satış fiyatı ise -sıkı durunuz!- 30 liradır. Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürü Behzat Firuz, bu fiyat farklarının DDY navlun ücretlerinde yapılan yüzde 20 zamla ilgili olduğunu söylemekte ve:

"— Biz iyiniyetle Ankarayı kömürsüz bırakmamak için böyle yapıyoruz. Fark navlun farkıdır" demektedir. Fakat, mahallindeki satış fiyatları ile Ankara fiyatları arasındaki bu astronomik farkın, sadece navlundan ileri gelebileceğini mantık kabul edemez. Öyle olsa bile, bunun anlamı halkın sırtına bu kamburun DDY tarafından yüklendiğidir.

Bu, Demirelin, bütçesindeki büyük deliği tıkamak için tuttuğu yollardan biridir. Linyit satışında oynanan bu oyunla kışta kıyamette zaten güç durumda bulunan vatandaşın sırtına bîr yük daha yüklenmektedir. Ancak, Demirele göre, müsterih olmak gerekir. Çünkü bunun adı "vergi" değildir. Ya nedir? Vergi olmayan vergi!..

Kömür yığınları
AP tipi vasıtalı vergi

Enflasyon

"Trend mrend.."

Geçtiğimiz haftanın sonunda bir basın toplantısı yapan Ticaret Bakanı Macit Zeren, resmî istatistiklere, kayıtlara göre onbeş yılın rekoru olan pahalılıktan canı yanan vatandaşlara bayram müjdesini verdi:

"— Fiyat artışlarından edişe edilmemelidir. Bu fiyat artışları enflasyonist değildir. Çünkü, her kuş hayvandır ama, her hayvan kuş değildir. Tedbirler alınacak ve en az altı aya kadar fiyatlar istikrara kavuşacaktır."

Ancak, Bakam nakzeden sokaktaki gerçek, Plânlama Teşkilâtının 1966 Programına koyduğu "Fiyat Politikası" bölümünde ve istatistik yayınlarında şu şekilde ifade edilmektedir: Fiyat artışları, 1950-53 yıllarında, her yıl yüzde 3,2 artmıştır. 1954den 1958'e kadar artış yüzde 13'dür. Doların 9 liraya çıkması ile ithal mallan fiyatlarının yüzde 300 arttığı, Milli Korunma Kanununun yürürlükten kaldırıldığı yılın ardından 1959 fiyatları yüzde 19,5 artmıştır. 1965 yılının ilk sekiz ayında fiyatlar yüzde 8,6 yükselmiştir. Yıl sonunda fiyat artışı 30 puvanı, yani yüzde 10.3'ü bulmuştur."

Bu sözlerin anlamı açıktır: Türkiyede son onbeş yılın fiyat artış rekoru bu yıl kırılmıştır. Son onbeş yıl içinde, 1959'un yüzde 19,5'luk artışı ekonominin kendi şartlarından, bünyesinden değil, Milli Korunmanın kaldırılması ve dolar değerindeki artış gibi özel mahiyetteki olaylardan meydana geldiği için gerçek rekortmen de 1965 yılı olmuştur. Bu büyük gerçeğe AP'li Ticaret Bakanının bulduğu kuşlu, hayvanlı izah şekli şudur:,

"— Bir fiyat artışı vardır. Fakat bunun enflâsyonist hareketlerle benzerliği yoktur. İsteyen istediği ismi verebilir. Ben bu fiyat artışlarına enflâsyonisttir diyemiyeceğim.."

Bakanın "alınacak tedbirlerle altı ayda durdurulacaktır" dediği ve konjonktürel, yani bünyevî olmayan fiyat hareketleri ismini verdiği fiyat artışlarının mahiyeti hakkında fikirleri sorulan Plâncılar ise, "Altı ay sonra fiyatlarda istikrar sağlamak için tedbir gerekmez. Zaten yaz gemice bu iş olur. Bakam yanlış anlamış olmıyasınız. Bakanın da, bizim de üzerinde durduğumuz fiyat hareketleri elbette ki mevsimlik değildir. Zaten iktisatta, herkesin bildiği gibi, böyle bünyevî bozukluklardan ileri gelen fiyat hareketleri düzeltilmiş endeks denilen endekslerden takip edilir ve tedbirler neyse alınır. Bizim son yılda 30 puvan artış var dediğimiz fiyat hareketleri mevsimlik fiyat oynamalarının etkilerinden kurtulmuş, gerçek durumu gösteren endekslerden ortaya- çıkmaktadır. Bu hareketlere de konjonktürel denilemez" cevabını vermektedirler.

Macit Zeren
Kuş başka, devekuşu başka

Aristoyu hayran bırakan mantık

Basın toplantısında gazetecilerin durumu anlayan bakışlarından ve sorularından sıkılan Bakan, bir ara:

"-- Biz de Fakültede trend mrend diye birşeyler okumuştuk" şeklinde sözler etti.

İktisat gibi, toplum hayatının her kesimini, herkesi fazlasıyla ilgilendiren bir alanda, Bakanın ağzından çıkan bu sözler, AP İktidarının bu konudaki perişanlığını gözlerin önüne serdi.

Bakanın bir diğer incisi de

"— Fiyat artışlarında, bir sene ele alınır ve bu şekilde değerlendirme yapılırsa, doğru bir **sonu**ca varılamaz. En az bir beş yılı almak lâzımdır. 1960'dan 1963'e kadar fiyatlar ortalama yüzde 4,5 kadar yıllık bir artış göstermiştir. 1 yılında ise ekonomide durgunluk başlamış ve fiyatlar hiç artmamıştır. İşte 1965'de fiyatların çok artmasının sebebi de bu olmuştur. 1964'de de yüzde 4,5 artsaydı, bu örneki artışın normal ortalama kaç olduğu görülecekti."

Doğrusunu söylemek gerekir ki bu yoruma, "biz de Fakültede trend mrend diye bir şeyler okumuştuk" diyen Zerenden başka kimse inanmazdı. İktisat kitaplarında böyle bir yorumun yeri yoktur. İktisatçıların söylediği, her yılın fiyat hareketlerinin, o yılın şartları içinde değerlendirilmesi, tedbirlerin buna göre alınmasıdır.

AP'li Bakan Macit Zerenin mantığına göre, bir ekonomide beş yıl fiyatlar artmasa, altıncı yıl da fiyatlar yüzde 30 artsa, her şey normaldir, enflâsyon yoktur. Zira geçen yıllar fiyatlar hiç artmamıştır. Yüzde 5, enflâsyon sınırıdır. Her yıl fiyatlar bu kadar artsaydı, toplam artış altı yılda yüzde 30 olacaktı. Ee, şimdi de artış yüzde 30. Demek ki işler yolundadır!

İşte, APli Bakan Zerenin iktisat görüşü budur!

Oysa Zeren, basın toplantısında iki gün önce bir gazetenin sorduğu soruya verdiği cevapta şöyle demektedir: "İki türlü fiyat hareketi vardır. Bunlardan biri, konjonktürel fiyat hareketidir. Bunlar ekonomide arz ve talep arasında, sektörler arasında dengenin kurulmasını sağlayan hareketlerdir. Serbest ekonomi düzeninde bunlar olmadan mekanizma kurulmaz, işlemez. Biz bunların yanındayız. Ölü bir ekonomide bu işler düzenlenemez. İkinci türlü fiyat hareketi, ekonominin bu düzenleyici fiyat **ha**reketlerinin dışındadır. Bunlar enflâsyonisttir. Bizdeki bu son fiyat hareketleri de enflâsyonisttir. Ama bunu biz yapmadık. **1964'de** ekonomide durgunluk vardı. CHPli Koalisyon, ekonomideki durgunluğu gi-

mek için monoter tedbirlerle para hacmini ve kredileri arttırdı. Bu tedbirlerin sonuçları bugün belli oldu. Kasıtlı olarak alınan tedbirlerden enflâsyon çıktı." Bir başka sonuç Bakan tarafından şöyle cevaplandırılmıştır: "Olabilir. Bizim zamınızda da para hacmini ve kreter arttıracak kararlar alınmış olabilir." Gazetenin "Mademki para hacmini ve kredileri arttırıcı tedbirlerin dozu fazla kaçırıldığı için enflâsyon olmuştur. O zaman çare, tedbirlerin karşıtı olan tedbirleri almak mıdır, yoksa narhla, fiyat düzenlemesiyle bu işler geçiştirilebilir mi?" şeklindeki sorusuna AP'li bakanın verdiği karşılık ise şudur: Bizim narh koymaya yetkimiz yoktur. Masa başında fiyat tespitine dayanan usullerin bizim iktisat günümüzde ümüzde yeri olmayacaktır. Tabi bunların tersi tedbirler alınmalıdır."

Oysa, iki gün sonraki basın toplantısında konuşan ayni Bakan:

"— Bizim narlıla, fiyatlara müdür hale ile bir ilgimiz yoktur. Mısır karşısında, Et-Balık Kurumunun mağazasından daha çok et satılacaktır. Yaş sebze ve meyva fiyatlarında ise her yıl çeşitli fiyat hareketleri olmaktadır. Bu nevi mallar üzerinde çalışma selâhiyeti de mahalli idarelere bırakılmıştır" gibi sözler etti.

Bütün bunlar, AP İktidarının ekonomik olayları anlamadığını, ger--ekleri işine geldiği gibi eğip - bükebileceğini zannettiğini ortaya koymaktadır. AP'li Ticaret Bakanı, uzmanlarla çalıştığı gün gerçeğe uygun sözler söylemişti. Fakat iki gün sonra, aldığı talimata uyarak, çelişik bir ifade kullanmış, güç durumda kalınca da, "isteyen istediği ismi versin. Ben bu fiyat hareketlerine enflâsyonist fiyat hareketleri demiyorum" diyerek, işin içinden sıyrılıvermiştir.

Gidiş nereye?

Fiyat artışları artık, mal azlığı, para hacmindeki artış, kredilerin yükselmesi gibi sebeplerin dışında, psikolojik bir havaya bürünmüştür Bu fiyat artışlarının temelinde, AP kavramının bazı spekülatör çevrelerde yarattığı çağrışımın etkileri görülmektedir. Sanayicilerin dışında kalan iş çevreleri, ne yazık ki, enflâsyonla hareketli piyasayı eş anlamda sanmaktadırlar. Paradan kaçış ve mala hücum başlayınca, bu çevreler, ne bulsalar alacaklar, ne alsalar satacaklar ve daima kazanacaklar umudundadırlar. AP'nin anlamadığı gerçek budur. Bu tutumda devam edildiği takdirde, enflâsyondan kurtulmak imkânsızdır. Bu, 1960 öncesiyle sabittir.

Özel sektör içinde bilhassa sanayiciler, enflâsyon var korkusuyla kredilerin kısılmasını, para hacminin daraltılmasını istememektedirler. Yetkili kimseler, "AP bindiği dalı kesecek mi?" diye sormaktadırlar. Hayır, AP bindiği dalı kesmeyecektir. Bunu Maliye Bakanı, "Kısıtlayıcı tedbirler alınmayacaktır. Enflâsyon varmış gibi, bunu önliyeceğiz diye sert tedbirler alırsak, durgunluğa yol açarız.." sözleriyle açıklamıştır.

Gerçek şudur ki, fiyatlarda anormal bir artış vardır. Bu normal olmayan artışlar karşısında Hükümet, ilk olarak, Merkez Bankasındaki karşılık oranlarını yükseltmiştir. Çimento, soya ve diğer likit yağların, pirincin ithali için karar alınmıştır. Fakat bunlar pahalılığı önleyecek midir? Uzmanlar, meselenin temelde olduğunu, türk ekonomisinin yapısında ıslahata gidilmedikçe bu derdin ortadan kalkmıyacağını söylemektedirler. Meselâ, besin maddeleri fiyatlarındaki artışla, tarım sektöründe son iki yıldır hiçbir gelişme sağlanamaması arasındaki ilgiye dikkat çekilmektedir. Plânlamanın hesaplarına göre, tarım sektöründe 1963'den bu yana gelişme sıfıra yakın olmuştur. AP'nin, bu meselenin halli için uzmanların gösterdiği yola girebileceği sanılmamalıdır. Uzmanlar, tarım mallarındaki dengesizliğin giderilmesi için, en başta toprak reformunu, ardından kooperatifleşmeyi onun ardından modern ekim metodlarının yaygınlaştırılmasını, daha sonra da hangi mahsulün nerelerde ekilmesi gerektiğini gösteren bir ekim programlamasını istemektedirler. Bunlar AP'nin yapacağı işler değildir. Destekleme alımlarından, üretimi arttırmak ! amacıyla devletin topladığı vergilerden verilen bu paralardan hakiki ekici yararlansın diye toprak reformunun yapılmasını şart gören, "Ancak bu sayede, takatsiz gerçek ekiciler devlet himayesinden yararlanabilecektir. Yarı ekici, toprak sahibi, yarı tüccar durumundaki büyük ekicilerin tasalluduna son vermek, küçüklerin de pazara çıkmasını sağlamak için bünyevî reformlar yapılmalıdır" diyen uzmanlara karşılık Hükümet ne yapacaktır?

Cevapsız kalan bu ve benzeri sorular, hayat pahalılığı, enflâsyon veya Zerenin dediği gibi "endişe verici olmayan fiyat hareketleri"nin gelecekte ne gibi meselelere yol açabileceğini göstermektedir. Hükümetin tutumu bu konuda da umut verici değildir. Tarım alanında köklü değişiklikler isteyen Plânlama Teşkilâtının görüşünü yansıtan teklif, Hükümet tarafından, tartışılmadan, 1966 Programının metninden çıkarılmıştır.

Kısacası, birçok dertlerimiz gibi ekonomik dertlerimiz de bünyevîdir, temeldedir. Fakat AP İktidarı, temeldeki bu dertleri ele almaktan kaçınmakta, bu da siyasî başarı yönünden gerekli görmektedir. Ama bu yanlış tutum AP'yi nereye götürecektir? Önemli olan budur.

(AKİS - 755)

OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL KARARI UYARINCA EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T. A. Ş. TARAFINDAN BİLDİRİLMİŞTİR. (13 Ocak 1966)

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları İdare Meclisi ibra edildi

Geçen yıl 19 maddeden açılan tahkikat sona erdi ve İdare Meclisi, bu maddelerin hepsinden ayrı ayrı ibra. edildi.

Birkaç kişinin çeşitli çevrelere yaptığı şikâyetler karşısında, gerçeklerin kanunî yollardan tesbiti ve Müessesenin iş gücünü kıran kampanyanın sona erdirilmesi için, başta Sümerbank ve Karabük olmak üzere, bizzat kurucu ortakların isteği ve Ortaklar Genel Kurulunun Mart ayı toplantısı karariyle, Türk Ticaret Kanunu uyarınca İdare Meclisi hakkında özel murakabe yoluna gidilmiş ve, Yargıtay eski başkanlarından Tahir Sebük, Prof. Ali Bozer, Prof. Mazhar Hiçşaşmaz, Yük. Müh. Ahmet Ak, Yük. Müh. İrfan Pehlivan ve Selâhaddin İnce'den mürekkep bir "Özel Murakabe Kurulu" seçilmişti.

Ereğli Demir ve Çelik Ortaklar Genel Kurulu, tesbit edilen 10 Ocak 1966 tarihinde toplanmış ve şirketin 1.393.290 rey ile temsil olunduğu bu olağanüstü toplantıda, Özel Murakabe Kurulunca hazırlanıp evvelden ortaklara postalanmış olan rapor üzerindeki görüşmeler sonucunda:

1) **Morrison • Knudsen firması tarafından açılan dâva mevzuunda:**
140 oya karşı 1.393.150 oyla ve ekseriyetle;

2) **Aynı dâvada Hakem ücreti mevzuunda:**
40 oya karşı 1.393.250 oyla ve ekseriyetle;

3) **Keza aynı dâvada 8 şirket personeline verilen ikramiye mevzuunda:**
102 oya karşı 1.393.188 oyla ve ekseriyetle;

4) **Morrison • Knudsen Şirketinin kiraladığı makineler mevzuunda:**
100 oya karşı 1.393.190 oyla ve ekseriyetle;

5) **Baraj ihalesi mevzuunda:**
2 oya karşı 1.393.288 oyla ve ekseriyetle;

6) **Süleyman Demirel ihale olunan 48 ve 52 lojman mevzuunda;**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

7 ve 11) **Liman ihalesi ve, inşaatta kullanılan taşlar mevzularında:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve İttifakla;

8) **Başbayiliklerin Şirket İdarecileri tarafından alındığı mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

9) **450 milyon liralık karşılıksız sarfiyat ve tesisin 3-4 misli pahalıya malolduğu mevzuunda:**
180 oya karşı 1.393.110 oyla ve ekseriyetle:

10) **Çalışanlara fahiş ücret ödendiği ve kayırmalar mevzuunda:**
66 oya karşı 1.393.224 oyla ve ekseriyetle;

12) **Balast taşı mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

13) **Yarı mamul madde ithali mevzuunda:**
102 oya karşı 1.393.188 oyla ve ekseriyetle;

14) **Demir cevheri mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

15) **İmtiyazların fahiş fiatlarla alındığı mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

16) **Kireç yakma tesisleri mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

17) **Mamul maliyetleri ve satış bedelleri mevzuunda:**
100 oya karşı 1.393.190 oyla ve ekseriyetle;

18) **Otomatik malzeme konveyörleri mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

19) **Kireç taşı mevzuunda:**
Mevcut 1.393.290 oyla ve ittifakla;

İdare Meclisinin ibrasına karar verilmiştir.

SOSYAL HAYAT

Gülbenkyan

"En zengin türk"

Özden Tokerin sürükleyici kaleminden okuduğunuz serî yazımızın sonuncusunu bu hafta veriyoruz. Bugün yetmişinde bulunan, gözkamaştırıcı servetiyle değil, saadetiyle övünen Nubar Gülbenkyan, hiç şüphesiz, günümüzün önemli işadamlarından biridir. Bu haftaki yazımızda onun meraka değer bazı özelliklerini daha bulacaksınız.

Gülbenkyanla röportaj yapacağımı söylediğim zaman muhtelif tep--lerle karşılaştım. Ona herkes bir başka sıfat yakıştırdı. Kimisi "Mr. %5" dedi, kimisi "Petrol Kralı". kimisi "Orkideli Play-boy", kimisi ise "Sakallı ekzantrik".. Küçük ye--enim Hayri ise heyecanla, "En zengin türk o, değil mi hala?" diye sordu. Gülbenkyanla konuşurken, kendisine, kazandığı bu yeni "en zengin türk" lâkabından bahsettim. "-- Böyle diyorlarsa, sadece gurur duyarım, memnun olurum" dedi.

Aslında Gülbenkyan isminin hatıra getirdiği sıfatların hemen hepsi Kalust Gülbenkyana ait. "Mr. % 5" Nubarın değil, babasının kazandığı bir isim. Petrolden servetini temin eden de o.

Kalust Gülbenkyan, petrol sahasında ilk ismi duyulanlardan biri, 1890 senelerinde babası onu Kafkasyaya yolladı. Genç adam Bakü yu ziyaret etti. Petrolün parlak istikbali hakkında esaslı fikirler edindi.

Bu sahadaki bilgisini kullanma fırsatını ona hazırlayan Royal Dutch Shell Şirketi oldu. Bu şirket Hollanda sermayeli Royal Dutch ile ingiliz Shell'in birleşmesinden meydana gelmişti. Başında, Gülbenkyanın yakın dostu Sir Henry Deterding bulunuyordu. Bu iki kurt iş adamının hangisinin diğerinden daha çok istifade ettiği tartışma konusudur. Muhakkak olan birşey varsa o da, Gülbenkyanla Deterding'in işbirliğinden her ikisinin de kârlı çıktığıdır.

1917 senelerinde petrol sanayii yeni yeni inkişaf etmekteydi. Royal Dutch Shell gibi şirketlerin masraflarını kendi kazançlarıyla karşılamalarına imkân yoktu. Muhtaç oldukları parayı dışardan temin etmek şarttı. Bunun için de bankacılara ve Borsaya -Stock Exchange- müracaat ediliyordu. İşte işin bu safhasında Gülbenkyanın bilgisi, tecrübesi ve şahsi temasları Royal Shell'in yardımına geldi. Ayrıca petrol âlemi, alıcı ve sermaye bekleyen irili ufaklı imtiyazlarla doluydu. Bu imtiyazların kıymetlilerini arayıp bulmak, sermayesizlikten işleyemeyen küçük şirketleri Royal Dutch ile temasa getirmek Kalust, Gülbenkyanın meharetine kalıyordu. Bu anlaşmaların sayesinde hem küçük şirketler, hem Royal Shell, hem de Gülbenkyan büyük karlar sağladılar. Bu şekilde, zeki işadamı, birçok petrol şirketine hissedar oldu.

"Tavuk dâvası"

Kalust Gülbenkyan Türk Petrolleri Şirketinin kuruluşunda buna benzer bir rol oynadı. Büyük devletler arasında arabuluculuk yaparak en kârlı işlerinden birini başardı. Ona "Mr. % 5" ismini de kazandıran bu işten eline geçen para bütün serveti hakkında bir fikir edinmemize yarayabilir. 1914 ile 1953 seneleri arasında Irak Petrolleri Şirketinin hisseleri Gülbenkyana senede yarım ilâ bir milyon ingiliz lirası kâr sağlıyordu. 1955 denberi bu rakam 5 - 6 milyon ingiliz lirasına çıktı.

Nubar Gülbenkyan küçükken, ailesi, o günün şartlarına göre, mütevazı bir hayat sürüyordu. Genç adam ancak 1918'den sonra büyük servetinin farkına vardı. Kalust Gülbenkyan oğluna karşı çok cömert davranmış, bir istediğini iki ettirtmemiştir. Belki de onu bu şekilde kendisine daha iyi bağlayacağını düşünüyordu. Fakat buna rağmen oğluna, şahsı adına para vermekten daima kaçındı. Nubar Gülbenkyan istediği kadar harcıyor ama hepsinin hesabını babasına veriyordu.

Gülbenkyan anlatıyor, Özden Toker dinliyor

"Mazi kalbimde yaradır."

Bu durum zaman zaman baba ile oğul arasında hadiselere sebep oldu. En meşhur kavgaları "Tavuk dâvası" adı altında günlerce gazeteleri meşgul etti.

Birgün genç adam, babasının ofisinde çalışıyordu. Zaman kazanmak için yemeğini orada, masasının başında yemeğe karar verdi. Dışardan tavuk getirtti. Tabii yanında kuşkonmazını da unutmadı. Bunları afiyetle yiyip, işine devam etti. Bir müddet sonra ofisin masraflarını kontrol eden Kalust Gülbenkyan şu kayda rastladı: "Mr. Nubarın yemeği: 18 Şiling, 6 peni."

• Kıyamet koptu.

İstediği kadar harçlık verdiği oğlunun, yemek parasını ofise yüklemesini yaşlı adamın aklı almadı. Diğer taraftan böyle bir maksadı olmadan, sırf devamlı çalışmak için yemek getirten Nubar ise, bu haksızlığa fena içerledi. Baba - oğul birbirlerine girdiler. İş mahkemeye düştü. Araya eş-dostun girmesiyle mesele tatlıya bağlandı. Oğlunun 18 şiling 6 peni tavuğuna kızan Gül benkyan bütün mahkeme masraflarını ödemeği üzerine aldı. Böylece Nubarın yemeği babasına, aslında 30 bin ingiliz lirasına maloldu.

Halı hikâyesi

Kalust Gülbenkyan, ömrü boyunca topladığı servetiyle bir vakıf kurmayı aklına koymuştu. Ölümünden sonra isminin hafızalardan silinmemesini istiyordu. Biricik oğlunun çocuğu yoktu: Milyonlarını insaniyet uğruna vakfetmekle adının ilelebet yaşamasını sağlayacaktı. İkinci Dünya Savaşından önce bunu aklına koydu. Ailesi ve yakın dostla rına niyetini bildirdi. Nubar, babasının fikrini hararetle destekledi.

Milyonerin 1953'de keşin şeklini alan vasiyeti, ölümünden sonra okundu. Oğlunun ve kızının paylarını cömertçe ayırdıktan sonra, servetini bir vakıf kurulması için bırakıyordu. Portekizi merkez olarak seçmesindeki maksat, oradaki vergi sisteminin daha müsait oluşuydu.

Vakıf, üç kişilik bir mütevelli heyeti tarafından idare edilecekti. Birincisi bir ingiliz lordu, ikincisi bir portekizli hukukçu, üçüncüsü ise, senelerden beri hususi sekreterliğini yapan damadı olacaktı. Nubar ile yeğeni ise müşavir sıfatı ile bulunacaklardı.

Babasının ölümü Nubar Gülbenkyanın hayatında bir değişiklik yapmadı. Nubar Gülbenkyan, eskisi kadar rahatlıkla para harcayacak durumda. Artık babasına hesap vermek de yok.

Londrada Mari Gülbenkyana, bir ara:

"— Kocanız çok zengin, çok para sarfeder mi?" diye sordum.

"— Para onun istediğini yapmakta serbest. Ama müsrif değildir.." dedi.

Babasından aldığı terbiye Gülbenkyanın o kadar içine işlemiş ki, muntazam hesap tutar. Onu kandırmağa çalışmak beyhudedir. Herkesin, herşeyin hakkını tanır, fazlasını almak isteyenlere fırsat vermez. Otel veya lokanta faturalarını daima okuduktan sonra öder.

İlk Amerika gezisinde başından eğlenceli bir olay geçti. O sırada Deterding ile beraber çalışıyordu. Herminia ile evliydi. Ona hediye olarak Meksikadan bir köpek aldı. New York'da Ritz Carlton otelinde kaldılar. Tabii, köpek de beraber. Ayrılırlarken Gülbenkyan otelin hesabını kesiyordu, baktı, fazladan bir 300 dolarlık masraf var. Ne olduğunu sordu. "Köpeğinizin berbat ettiği halıların parası" dediler. "Bunları temizletseniz olmaz mı?" diye sordu. "İmkânsız, hepsini değiştirmek lâzım" cevabını verdiler. Gülbenkyan istifini bozmadı, "Pekâlâ" dedi, "öderim. Yalnız, halıları sarın, götüreyim." Veznedar kızardı, bozardı, amirlerine danışmak için mühlet istedi. Neticede otel idaresi 20 dolarlık temizleme parasına fit oldu.

En büyük servet: Saadet!

Gülbenkyana parasını en çok nereye harcadığını sorunca, gülerek karısına baktı ve ingilizce:

"— Biliyorsunuz, evliyim" dedi.

Ardından türkçe ilâve etti:

"— Kadınla çıkarsan yola — Başına gelir binbir belâ.. Bu belâlar da bir hayli pahalıya mal oluyor."

Ben bu beyti Mrs. Gülbenkyana tercüme edince, hepimizden önce o kahkahayı bastı.

Tabii ki Gülbenkyanların birçok masrafları var. Yazlık evleri, apartmanları, yaşayış tarzları hep para istiyor. Sık sık Parise gidiyorlar. Ben oradayken gene yola çıkmağa hazırlanıyorlardı. Paristeki "Otomobil sergisi"ne gideceklerdi.

Evsahibimin giyimine meraklı olduğu belli. Beş - altı senede bir gider, kat kat elbise ısmarlarmış. Sonra bunları eskitinceye kadar giyiyormuş. Diğer alışveriş **hanımına**

Gülbenkyan koltuğuna yaslandı ayaklarını tabureye yerleştirdi, gülümseyerek:

"— Herkes benim çok zengin olup olmadığımı merak ediyor. **Zen**gin miyim? Bu mefhum, herkese **gö**re değişir. Benim istediğim **kadar** param var. Çoluk çocuğum yok. Pahalı meraklarım da yok. Elimdeki para beni arzu ettiğim şekilde yaşatmaya bol bol yetiyor" dedi.

Gülbenkyanın "pahalı meraklarım" dediği Onasisinki gibi lüks yatları, resim, antika, eşya koleksiyonları, kumar veya koşu atı haraları. Hakikaten, Gülbenkyan bunlara hiç heves etmemiş. Belki babadan görmesinin tokgözlülüğü var. Para onun için daima bir vasıta olarak kalmış, gaye olmamış.

Arlington House'a her gün, para talep eden yüzlerce mektup geliyormuş. Gülbenkyan bunları ciddiydi almıyor. Şahıslara ufak-tefek yardımların bir faydası olacağına inanmıyor. Gülbenkyan vakfının yaptıklarının haricinde, kendisi de imkân buldukça, üniversite, hastahane gibi kurumlara yardımını esirgemi-

"— Bence, Türkiyenin en hayati dâvası eğitim" diyor.

Gülbenkyan hatıralarını bir kitapta toplamış. İsmi "Pantaraxia", Eski yunanca "herşeyi karıştırıyorum" anlamına gelen iki kelimeden, kendisi uydurmuş. Kitap ingilizce olarak çıkmış. Şimdi Hachette kitabevi fransızcasını basacakmış. Çalışma masasının üzerinde ilk kopyeler duruyordu. Kelime kelime kontrol ediyor.

Karşımdaki, hakikaten sevimli ihtiyar:

"— Yetmiş yaşımdayım" dedi. "Hayatımdan memnunum. Çalışmanın da, eğlenmenin de zevkini çıkarmasını bildim. Bugün benim para ile ölçülemeyecek bir servetim var: Saadetim!"

Nâzik evsahibimden bunun sırrını da öğrenmek istedim:

"— Çok basit, hanımefendi" dedi. "Yaptığınız herşeyden zevk almasını bilin. Asıl saadeti yapan küçük, önemsiz sevinçlerdir."

BASIN
İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR

Genel Müdürlük
Çağaloğlu Türkocağı Caddesi No:8
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

BasınA :24832) — 754

Av. Naim Tezmen — Av. Tahsin Atakan

İzablı — İçtihatlı

İŞ HUKUKU *VE* SOSYAL SİGORTA KÜLLİYATI

Satışa arzedilmiştir. Bu kitap, Sosyal Sigorta Kanunu, İş Kanunu, Toplu İş Sözleşmesi. Grev ve Lokavt Kanunu, Sendikalar Kanunu ve bu kanunlarla alâkalı diğer bütün kanun, Nizamname, Talimatname ve ilgili 1000 den fazla Yargıtay, Danıştay içtihatlarını toplamıştır.

***1160* Sahife, Lüks ciltli, Fiatı 50- liradır.**

YENİ ÜNİVERSİTE KİTAPEVİ

Ankara Cad. No: 80 İSTANBUL

(AKİS — 752)

BİLGİ YAYINLARI

BİLGİ YAYINEVİNİN YENİ ÇIKAN BEŞ KİTABI

* YURTTAŞ **KANE, Sinema** tarihinin en önemli filmi sayılan, Orson Welles'in bu eseri, çekime hazır senaryo halinde yayınlandı. Güzel çeviriyi yapan Nijat Özön'ün önsözü ve filmin gerekli fotoğrafları kitaba eklendi. 6 lira.

* DON CAMİLLO VE ŞEYTAN, G. Guareshi'nin unutulmaz tipi, Po Ovasının o küçük âlemi ve cemaati en güzel bu kitabında ortaya çıkıyor. 7,5 lira.

* MİDASIN KULAKLARI, Güngör Dilmen'in **Türk tiyatro** tarihinde büyük yeri olan oyunu. 4 lira.

* KÜÇÜK PRENS, A. de Saint Exupery'nin okuyanın elinden bırakamadığı, dünyanın en büyük eserleri arasına da giren bu eseri, yazarın çizdiği desenler ve C. Süreyya - R. Tomris'in güzel türkçesiyle yayınlandı. 4 lira.

* BOZUK DÜZEN, Eleştiricilerce "Türk Tiyatrosunda ulaşılan yeni bir zirve" şeklinde değerlendirilen Güner Sümer'in oyunu. 4 lira.

* BİLGİ YAYINEVİ'nin kitapları ile iyi bir koleksiyon yapabilirsiniz. BİLGİ YAYINEVİ kitap seçimi, çevirisi, baskısında sizin güveninizi beğeninizi değerlendirir, kıymetli bir kitaplık yapmanızı sağlar.

BİLGİ YAYINEVİNİN İLK YEDİ KİTABI

1 — YABAN ÇİLEKLERİ
2 — SEKİZ OYUN
3 — KARALARIN MEMETLERİ
4 — SULTAN GELİN
5 — SANATÇI **VE** ÇAGI
6 — BİLİM VE SAGDUYU
7 — DUVARLARIN ÖTESİ

Bütün kitapçılarda bulabilirsiniz
BİLGİ YAYINEVİ
Yenişehir • ANKARA

(AKİS — 753)

HERKES

OKUYOR

K İ T A P L A R

SOSYALİZM SÖZLÜĞÜ

Hazırlayan: Erdoğan Başar. Toplum Yayınevi 1965, Ankara. 164 sayfa 750 kuruş. Topluca İsteme adresi: P.K. 176 **-Ankara**

27 Mayıs 1960'dan sonra bol bol sosyalizm, sol, sosyal adalet, ortanın solu, orta yol, karma sistem sözü edilen ve siyasi partilerin kendi bulundukları yeri tanımlamak için kırk dereden su getirdikleri Türkiyede, sosyalizmle ilgili "diyalektik materyalizm", "Marx", "Sınıf mücadelesi"; "artı değer", "komprador", "emperyalizm", "kapitalizm", "burjuva", "sosyalist üretim tarzı" gibi bir takım terim, kavram ve biyografilerin açıklık kazanması elbette ki bir zorunluktu. İşle bu açıdan hareket eden Erdoğan Başar, titiz bir çalışma sonucu, "aranılanın bulunması nisbeten kolay, ansiklopedik nitelik taşıyan." bir sözlük hazırlamış ve büyük bir ihtiyaca cevap vermiş bulunmaktadır. Yazarın da belirttiği gibi, geniş bir konuyu 164 sayfalık bir kitap içinde, eksiksiz vermeğe elbette ki imkân yoktur. Ancak bu, sosyalizmle ilgili yayınların oburlukla okunduğu Türkiyemizde hemen başvurulacak, anahtar niteliğinde bir çalışmadır. Türkiyenin gelişen şartları içinde bu çalışmayı ilerde daha geniş tutturmak mümkündür.

"Sosyalizm Sözlüğü", küçük hacmi içinde, sosyalizmle ilgili terim, kavram ve biyografileri alfabetik sırayla, güvenilir bir açıklık ve kesinlikle vermektedir. Bilimsel konularda yazmak ne kadar zorsa, yazılanı okuyup anlamak da o kadar zordur. Okunanı anlamak, **hiç şüp**hesiz, **bir** ön-bilgiye ihtiyaç gösterir. Üzerinde **çok** söz edilen sosyalizm konusunda ise sağlam, kesin ön-bilgi mutlaka şarttır. Bu alanda bir otorite olan Erdoğan Başar bilhassa bu hususu gozönünde tutarak, Sözlüğü temiz, rahat **bir** ve güvenilir **bir** bilgi genişliği hazırlamıştır. Herhangi bir yaz kitabı bu sözlüğün ışığı altında o yan kimsenin yanılması, yanlış lara sapması hemen hemen imkansızdır.

Sözlüğün sonuna yine alfabetik sırayla bir fihrist, ve bir de bibliyografya eklenmiştir.

Elinin altında bir "Sosyalizm Sözlüğü" , bulunduran kimse için sosyalizmle ilgili yayınları izleyip anlamak **çok** kolaylaşacaktır. Erdoğan Başar, yıllardanberi ihtiyaç duyulan böyle bir eser hazırlamakla toplumumuza önemli **bir** hizmette bulunmuştur. H.K.

 — **749**

Tüli'den haberler

"Sosyeteye gün doğdu "

Önemli merkezlerdeki büyükelçilerin Ankarada toplanması herşeyden önce sosyeteyi sevindirdi denenir. Büyükelçiler şerefine yemekler verildi, biraz dekor değişti, biraz da lâf değişti. Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ile eşi de Büyükelçiler şerefine son yemeği verdiler. Arefe gecesine rastlayan bu akşam yemeğine Dışişleri ailerinden başka bazı generaller, yüksek rütbeli subaylar, eski elçilerden şimdi Parlâmentoda bulunan Selim Sarper, Celâl Tevfik Karasapan ve Settar İksel de çağrılmışlardı. Ama Kıbrıs meselesiyle çok yakından ilgilenen, Birleşmiş Milletler toplantılarına da katılan Prof. Nihat Erim çağrılmamıştı, nedense... CHP Hükümetinin Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin de yoktu. Fakat o, çağrılıp da gelmeyenlerdendi. Erkin, bayram tatili için İstanbula gitmişti. Genel Kurmay İstihbarat Dairesi Başkanı Amiral Sezai Orkunt da bir başka yere sözü olduğu için bu toplantıda bulunamadı.

Dışişleri ailesinin kadınları, tabii en şık elbiselerini giyip gelmişlerdi. Fakat şıklık rekoru Firuzende Çağlayangildeydi.

Hariciye Köşkündeki yemeğin en uzun konuşması Refik Tolga ile Hıfzı Oğuz Bekata arasında geçti. Öte yanda, Genel Kurmaydaki brifinge katılan yüksek rütbeli subaylarla bazı büyükelçiler arasında da çok Önemli bazı tartışmalar oldu. Bazı somları, askerlerin dış politika meselelerini çok yakından izlediklerini gösteriyordu.

Rüzgâr ne yandan eserse..

Prof. Dr. Cihat Abaoğlu, Bütçe Komisyonunda kazandığı 5 milyondan sonra çok keyifli bir dekan pozunda. İstanbul sosyetesinin bazı kadınlarını etrafına toplayıp, Tıp Fakültesini Kalkındırma Cemiyeti diye bir cemiyet kurdu. Kokteyller toplantılar birbirini izliyor. Abaoğlunu tanıyanlar bilir; o, böyle toplantılar yapmaktan, acaip konularda seminerler düzenlemekten öte denberi çok hoşlanır. Geçirdiğimiz hafta yeni dernek bir kokteyl verdi. Kokteyle İstanbul Valisi Vefa Poy-

Genel Kurmay İkinci Başkanı Tulga eşi Jale Tulga ile

En uzun konuşmacı

raz da davet edildi. Vali geldi, sosyete hanımları hemen etrafım çevirdiler. Vali beyi desteklemek için herşeye hazır olduklarını, gayretle çalışacaklarını söylediler. Vefa Poyrazın koltuklan tabii çok, çok kabardı. Aynı hanımlar Niyazi Akıya da aynı yakınlığı göstermişler, Bn. Akıyı sosyal yardım cemiyetlerinin çalışmalarına çağırmışlar, göklere çıkarmışlar, bütün partilerine davet etmişler, İstanbul valiliğinden ayrılırken de çok üzüldüklerini söylemişlerdi. Anlaşılan, lodos ve poyraz rüzgârlarına kadınlar politikacılardan daha çabuk uyuyorlar!..

Hayal kırıklığına uğrayanlar

İstanbul sosyetesinin gözde bekârlarından , biri daha dünyaevine girdi. Dr. Selçuk Kanatlının Bebekli gençkızlardan Sema Yalçın ile evlenmesi birçok ana-babanın keyfini fena halde kaçırdı, bu genç doktoru bir' damat adayı olarak kaybetmenin üzüntüsünü duydular. Selçuk Kanatlı arefe günü nikahlandı, Hiltonun Karadeniz dairesinde de bir kokteyl verdi. Yeni evliler balayı havasında kanatlanırlarken, bütün sosyete de bu evliliğin yorumunu yapıyor, "neden başka gençkızlar değil de Sema Yalçın?" diyorlar. Demek ki, hayal kırıklığı insanlara böyle garip sualler de sorduruyor!..

Başka biçim protokol

AP Eskişehir milletvekili Aziz Zeytinoğlu, bir protokol meselesine akü erdirememiş, çok da canı sıkılmış. Genel Kurmay Başkanı ile Kuvvet Komutanlarının Eskişehirde bulundukları sırada Orduevinde verilen bir yemeğe eskişehirli bir politikacı olarak giden Zeytinoğluna, kapıda kendisinin davetliler listesinde bulunmadığını söylemişler. Zeytinoğlu geri dönmek zorunda kalmış.

Evet, Zeytinoğlu cansıkıntısında haklı ama, ne yaparsınız, askerlerin protokol listesi başka oluyor işte...

Uludağda randevu

İstanbul ve Ankaranın güzel ve şık kadınlarının Uludağda buluşacakları bu sayfalarda bildirilmişti. Buluşma tarihi belli oldu: Şubatın ilk günleri. İstanbuldan Handan Aksu, eski güzellik kraliçelerinden Ayten Sabis de Uludağın ilk yolcularından. Handan Aksu, son zamanlarda kızı ve bir aralık damat adayı olan Fikret Hakan yüzünden hayli üzgün, sinirli günler geçirdi. Dağ havası sinirlerine iyi gelir inşallah.

Bir söylentiye göre, Gönül Yazar da Uludağa gitmeye hazırlanıyormuş. Perihan Altındağ ve Behiye Aksoy gibi ablalarının açtığı modaya o da katılacakmış. Galiba, Sarışın Bomba modanın her türlüsünü izlemekten hoşlanıyor.

"Oy Giresun kayıkları"

Geçende Hiltonda yapılan bir düğünün dedikodusu Büyük Klüp ile Polo Klübü çevrelerinde çok konuşulan konulardan biri haline geldi. Bu düğünde su gibi viski içilmiş, eski devrin karadenizli politikacıları, Giresun milletvekili Hayrettin Erkmen ve Adnan Tüfekçioğlu, "Oy Giresun kayıkları" şarkısını söyliyerek Karadeniz rüzgârı estirmişler, oyunlar oynamışlar. Adnan Tüfekçioğlunun, oğlu için bu kadar muhteşem bir düğün yapmasına gıpta edenler de var, tenkit edenler de... "O yapmasın da kim yapsın? Eski devirde bakara masasında 250 bin liraya banko diyen adamdır o!" diyorlar. Nasıl da unutmuyorlar!.. Gerçekten de, Tüfekçioğlunun meşhur bankosu yüzünden, devrin Başbakanı, o zamanlar, milletvekillerinin klüplere gitmesini yasak etmişti.

Düğünün birçok davetlisi de bâlâ Beyhan Sadıkoğludan bahsediyor. O da aynı yıllarda Büyük Klübün yıldızıydı, şimdi biraz sönmüş, Ama cami yıkılsa da mihrabı duruyor.

Sanatseverlik başka şey!

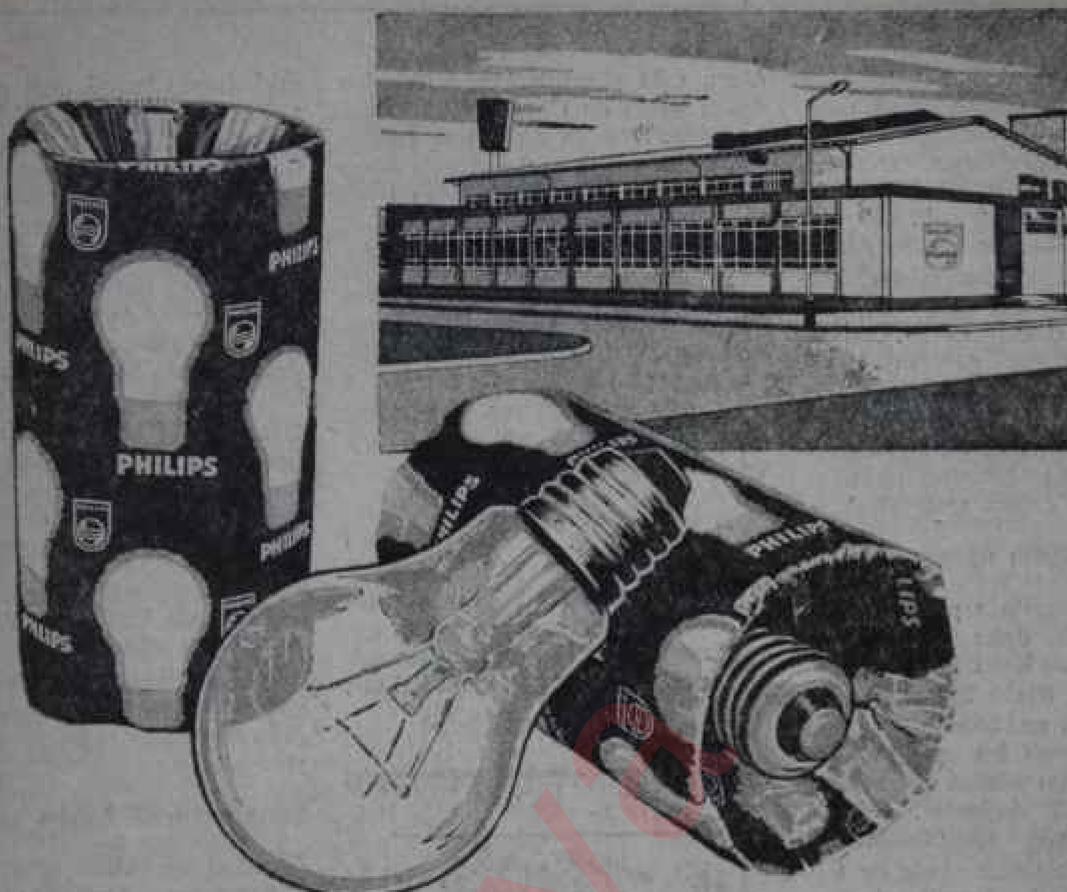
Öteki elçileri bilmiyoruz, lâkin NATO Elçimiz Muharrem Nuri Birgi ile Kahire Elçimiz Semih Günverin sanatseverliğine diyecek yok, Birgi ile Günver Bakanlıktaki, Başbakanlıktaki uzun toplantılar arasında tiyatroyu da ihmal etmediler. Semih Günver, baleye gitmek için Genel Sekreterinin yemeğinde bile bulunamadı. Genco Erkalı da büyük bir hayranlıkla seyretti. Muharrem Nuri Birgi de öyle...

Politika ve sanat

Dündar Elbruz, yeni açılan Doğuş galerisinde demir heykellerini sergiledi. Sergiyi seyredenler bu heykellerin tartışmasını yapıyorlar. Dündar Elbruzun yaratıcılığına hayran olanlar da var, bu heykelleri bir sanat eseri saymayanlar da... Bunlardan bazıları, sergiyi İnönünün de gezdiğini duymuşlar ve fikir değiştirmişler. "İnönü de gezdiğine göre, bu serginin bir özelliği var" diyorlar. Sonra da soruyorlar:

"— Öteki politikacılar, Alican, Türkeş, Demirel gibi liderler niçin hiç bir sergide, hiç bir konserde görünmüyorlar acaba?"

Sergi, konser bir yana, aralarında bir defacık olsun opera dinlemeyenler bile varmış!.

PHILIPS 'in bir müjdesi

Türkiyede yeni kurulan ampul fabrikası ile Türk Philips bir derdinizi daha halletti.

* Yeni PHILIPS ampullerinde kullanılan bütün malzeme uluslararası yüksek PHILIPS standardına sadık kalınarak yapılmıştır.

* Bu sebeple PHILIPS Ampulleri hakiki uzun ömürlüdür.

* Yeni Ampul fabrikası en modern özel PHILIPS makinalarıyla teçhiz edilmiştir.

* Yeni PHILIPS Ampulleri, yuvarlak, sarsıntının tesir etmiyeceği, kapalı özel ambalajlar içerisinde piyasaya takdim edilmiştir.

* 5 Kıtada kullanılan PHILIPS Ampulleri Türkiyede de paranızın en değerli karşılığıdır.

Toptan satış yeri: Türk Philips T.A.Ş. Gümüşsuyu - İstanbul Tel: 44 74 80

PHILIPS ampullerini mutlaka deneyiniz

A 1162

S İ N E M A

Filmler

"Komedi Dünyası"

Sessiz sinema ile sesli sinema bir bütün olarak ele alınıp karşılaştırıldığı vakit, sesli sinemanın en göze çarpan boşluğu komedi filmleri alanında kendini göstermektedir. Komedi filmleri sessiz sinemanın en zengin, en çeşitli, en canlı, seyirciyi en çok çeken, kendine göre kuralları olan, başlıbaşına bir sanat olarak gelişen sinema koluydu. Gücünü yalnız hareketlerden, davranışlardan, durumlardan aldığı için komedi filmleri aynı zamanda sinemanın en katıksız eserleri arasındaydılar. Sesli sinemanın çıkışı bütün dengeyi birdenbire bozdu. En usta komiklerin çoğu sesli sinemada kendilerini sudan çıkmış balık gibi hissetmeğe başladılar. Çoğu sinemadan çekilmek zorunda kaldı. Sinemada kalanlardan eski başarıyı sürdürebilenler parmakla sayılabilecek kadar azdı. Sessizden sesliye geçebilen komiklerden çoğu da gittikçe tükenen, soluksuzlaşan, eski başdöndürücü hızdan sonra kaplumbağalaşan, yaratma güçlerini kaybeden, eski içtenlikten uzaklaşan kimseler olarak ortaya çıktılar. Doğrudan doğruya sesli sinema döneminde ortaya çıkan komiklere gelince, bunlar bir zamanların zengin komedi dünyasının içinde devede kulak kabilindendiler. Sesli sinemanın başarılı dönemi de çok kısa sürdü. Geriye, sinemadan çok "comic strip" kahramanlarının özelliğini taşıyan, karşılarındaki seyircinin zekâ yaşını en aşağılardan farzedip ona göre filmler çeviren Jerry Lewis'ler, Norman Wisdom'lar... kaldı.

Bakkal züğürtleyince..

Bugün komedi filmleri çoğunlukla iki kolda, "comic strips" ile "salon komedisi" kollarında zarzor yaşamağa çalışmaktadır. Bir daha geri dönmesi hemen hemen imkânsız olan "komedinin altın çağı" ise her geçen gün biraz daha değer kazanan tarihî bir dönem olarak yer almaktadır. 1958'denberi bu altın çağdan yapılan derlemelerin birbirini izlemesi bunu göstermektedir. Chaplin'ler, Ben Turpin'ler, Keaton'lar, Harry Langdon'lar, Fatty Arbucle'lar, "Plaj Güzelleri", "Keystone Polisleri" büyük bir dikkatle seçilip derlenerek bir yandan bu çağı yaşamış, bir yandan da bu çağdan habersiz nesilleri yeniden peşinden sürüklemektedirler. "The Golden Age of Comedy — Komedinin Altın Çağı", "When Comedy Was King — Komedinin Kral Olduğu Zamanlar", "Days of Thrills and Laughter — Heyecan ve Kahkaha Günleri", "Thirty Years of Fun — Komedinin otuz yılı"... gibi derlemeler değişik komedi ustalarını biraraya getirirken, bazı komedi sanatçıları da kendi eserlerinden yaptıkları derlemelerle yeniden seyirci karşısına çıkmaktadırlar. Harold Lloyd'un 1963'te derlediği "Harold Lloyd's the Funny Side of Life" adlı antolojisinden bir yıl önce meydana getirdiği ilk derleme olan "Harold Lloyd's World of Comedy — Komedi Dünyası" bunlardan biridir.

Vasat amerikalı

"Komedi Dünyası"nda, Lloyd'un 1923 ile 1938 arasında çevirdiği dokuz filmden alınma parçalar yer almaktadır. Lloyd, 1923 tarihli "Safety Last"tan saat sahnesini almış, bir gökdelenin üst katlarından birinin dışına asılı kocaman duvar saati üzerinde akrobasi hareketleri yaparak seyirciyi hem güldürüyor, hem de heyecan içinde bırakıyor. 1930 tarihli "Feet First" adlı filminden aldığı ve bir gökdeleni birkaç kere inip çıktığı -ama, binanın duvarından- sahne de aynı özellikte. Bu iki film bölümü, Lloyd'un en büyük özelliklerinden biri olan, tek bir ana fikri alıp bunu bütün bir bölüm boyunca ufak değişikliklerle tekrarlamasını, seyircinin artık buluşları tükendi sandığı anda. yeni bir buluşla aynı ana fikri sürdürmesini büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadır. 1925 tarihli "The Freshman"den alman beyzbol sahnesi ise, amerikalıların "millî spor"larından birinin çok ustaca hicvini yapmaktadır.

Lloyd, 1924 tarihli "Hot Water"den de iki bölüm almış. Bunlardan biri, alışverişe çıkan "ev erkeği" Lloyd'un bir sürü paketin arkasında kaybolmuş, üstelik bir de piyangodan çıkan canlı bir hindiyle birlikte eve dönüşünü anlatan bölüm; öbürü, yeni aldığı otomobiliyle yanında eşi, kaynanası, kayınbiraderleri olduğu halde yaptığı ilk gezintinin, yepyeni arabanın daha ilk seferde bir enkaz hâline gelişinin anlatıldığı bölümdür. Lloyd'un vasat amerikalının aile hayatını hicveden bu maceralarından sonra

Harold Lloyd

Vasat amerikalının maceraları

hem bir ihtilâl hareketini, hem de bu ihtilâl karşısında amerikalının tutumunu hicveden "Why Woorry?" den aldığı bölüm gelmektedir. "Girl Shy"dan alınan bölüm, kovboy filmlerinin, macera filmlerinin heyecanlı kaç-kovala sahnelerini alaya alarak, sevdiği kızı evli bir adamla evlenmekten kurtarmak için son dakika nikâh törenine yetişmeğe çalışan Lloyd'u eline geçen her çeşit araçla -tren, tramvay, otomobil, atlı araba, at...- başdöndürücü bir hızla giderken göstermektedir.

Bu bölümlerin ardından gelen iki bölüm, sesli film çağına aittir. 1938 tarihli "Professor Beware"dan alınan bölümde, tıpkı bundan öncekinde olduğu gibi, bir kaç-kovala sahnesi bulunmaktadır. Sesli filmle birlikte Lloyd'un hızının da nasıl kesildiğini bu bölümden anlamak mümkündür.

1932 tarihli "Movie Crazy" den alınan bölümde ise yanlışlıkla bir hokkabazın ceketini giyen Lloyd'un bir baloda ceketten çıkan en umulmadık eşya ve hayvanlarla düştüğü komik durumları göstermekte ve hemen hemen sessiz olan bu bölüm de sessiz sinema çağının ustalığını taşımaktadır.

"Komedi Dünyası", sessiz film çağının son ve usta komedi sanatçılarından Lloyd'u bugünün seyircisine tanıtacak ve sevdirecek bir derlemedir. Lloyd, çeşitli filmlerinden seçilen bu kısa kısa bölümlerle

bile kendini öbür komiklerden ayıran bellibaşlı özelliklerini ortaya koyabilmektedir: Çoğu fizik yönden bir anormalliğe dayanan ve bundan yararlanan veya bir kıyafet orijinalliğinden yola çıkan öbür komiklerin aksine Lloyd, kendisine, her gün yüzlercesine rastlanan vasat bir amerikan delikanlısı tipini seçmiştir ve tek göze çarpan "aksesuvar"ı ise gözlüğüdür.

S. S. C. B..

Travkinin maceraları

Ivan Travkin, taşradaki alkolsüz içkiler fabrikasında çeşnicilik yapan kendi halinde bir adamdır. Ama Travkinin başkalarında olmıyan bir özelliği vardır: Başkaları gibi 32 değil de 33 dişlidir! Bu tek fazla diş yüzünden de Travkinin başına gelmedik şey kalmaz. Önce, günün kahramanı olur. Eh, ne de olsa, milyonlarca insanın sadece 32 dişi varken, 33 dişe sahip olmak büyük bir özel liktir. Ancak, Travkinin bu yüzden kazandığı ün dostlarından birini kıskandırır. Bu dost, bir punduna getirip Travkini akıl hastahanesine göndertir. Akıl hastahanesinden güçlükle kurtulan Travkinin artık aklı fikri bu fazla dişten kurtulmaktır. Fakat, Travkinin dişini çektirirken yapılan anestezi, yeni bir maceranın başlangıcı olur: Alkolsüz içkiler fabrikasının çeşnicisi anesteziden sonraki uykuda kendini merihlilerin ahfadı olarak görür. Sovyet hükümeti de Travkini Merihe büyükelçi olarak yollamağa karar verir. 33 dişli Travkinin yeryüzündeki macerası bitip, uzay macerası başlar. Ama sonunda Travkin yalnız anestezinin getirdiği uyuşukluktan değil, "33. diş"inden de kurtulur. Çünkü aslında 33 dişi filân yoktur. Bu, çift köklü bir dişin yolaçtığı bir yanılmadan ibarettir.

Bütün bunlar, son aylarda Sovyetler Birliğinde herkesi gülmekten kırıp geçiren ve sadece "33" adını taşıyan bir filmin birkaç sahnesidir. Guergui Daniel'in çevirdiği "33" sovyet sinemasının uzay çağına ayak uydurma çabalarından birini ortaya koymakta, aslında komedi filmlerinin parmakla sayılacak kadar az çevrildiği bir ülkede beklenmedik bir çıkışın öncüsü olmaktadır. Bu filmin dikkate değer bir özelliği de, geçen yıl meydana getirilen bir "sinema deneme topluluğu"nun ilk eseri olmasıdır. Aralarında tanınmış sovyet yönetmen Grigori Cukray ve yazar Konstantin Simonovun da bulunduğu bu topluluk, "resmî" sovyet sinemasından bağımsız olarak çalışmaktadır.

OPON

(Basın A: 1002) — 742